

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

ΑΤΟΣ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΟΥ

(ΤΡΙΤΗ ΕΚΔΟΣΙΣ)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΑΙ ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",

1927

10

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

ΘΑΝΑΤΟΣ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΟΥ

(ΤΡΙΤΗ ΕΚΔΟΣΙΣ)

ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ ΕΣΤΙΑΣ
ΔΕΚΑΗΜΕΡΟΝ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΑΙ ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,"

1927

ΘΑΝΑΤΟΣ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΟΥ

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

ΕΡΓΑ ΤΥΠΩΜΕΝΑ ΣΕ ΤΟΜΟΥΣ

Α'. ΠΟΙΗΜΑΤΑ

1886. ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΜΟΥ.
1889. ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑΝ, έκδ. Β'.
1892. ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΜΟΥ, έκδ. Β'.
1897. ΙΑΜΒΟΙ ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΙΣΤΟΙ, έκδ. Β'.
1898. Ο ΤΑΦΟΣ, έκδ. Γ'.
1900. ΟΙ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΗΛΙΟΓΕΝΝΗΤΗΣ.
1910. Η ΦΛΟΓΕΡΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ, έκδ. Β'.
1907. Ο ΔΩΔΕΚΑΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΓΥΦΤΟΥ, έκδ. Β'.
1912. Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ Η ΜΟΝΑΞΙΑ.
1912. ΟΙ ΚΑΗΜΟΙ ΤΗΣ ΔΗΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑΣ.
1915. ΒΩΜΟΙ, έκδ. Β'.
1919. ΤΑ ΠΑΡΑΚΑΙΡΑ, έκδ. Β'.
1919. ΤΑ ΔΕΚΑΤΕΤΡΑΣΤΙΧΑ.
1925. ΟΙ ΠΕΝΤΑΣΥΛΛΑΒΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΠΛΗΘΗΤΙΚΑ ΚΡΥΦΟ-
ΜΙΛΗΜΑΤΑ.
1926. Η ΑΣΑΛΕΥΤΗ ΖΩΗ, έκδ. Γ'.

Β'. ΚΡΙΤΙΚΑ

1894. ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ.
1901. ΣΟΛΩΜΟΣ. Πρόλογος στην έκδοση Μαρασλή.
1904. ΓΡΑΜΜΑΤΑ, τόμ. Α'.
1907. ΓΡΑΜΜΑΤΑ, τόμ. Β'.
1911. ΗΡΩΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΑ.
1913. ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΚΡΙΤΙΚΑ.
1914. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΔΩΡΙΤΗΣ.
1916. Ο ΒΙΖΥΗΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ.
1916. ΙΟΥΛΙΟΣ ΤΥΠΑΛΛΟΣ.
1918. ΠΩΣ ΤΡΑΓΟΥΔΟΥΜΕ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ.

Γ'. ΔΙΗΓΗΜΑ

1901. ΘΑΝΑΤΟΣ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΟΥ, έκδ. Γ'.
1920. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ, έκδ. Β'.

Δ'. ΔΡΑΜΑ

1903. ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ, έκδ. Β'.

Ε'. ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΑ

1906. Η ΕΛΕΝΗ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ του Émile Verhaeren.

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

ΘΑΝΑΤΟΣ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΟΥ

(ΤΡΙΤΗ ΕΚΔΟΣΙΣ)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΑΙ ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",

1927

Αὐτὴ τὴν ἱστορίαν τὴν ἀφιερώνω σ' ἐσέν', ἀπλὴ καὶ ἀγράμματη γυναῖκα, σ' ἐσέ, καημένη Χαραυγὴ. Τὴν ἄκουσ' ἀπὸ τὸ στόμα σου, καὶ κοίταξά νὰ τὴν κρατήσω, καὶ ὅσο πιστὰ μποροῦσα, γιὰ νὰ εἶμαι ἀντίλαλος δικός σου. Γιατί, καὶ ὅταν μιλᾷς ἐσύ, ἓνας λαὸς ὁλόκληρος τὰ λόγια σου σιὰ ψιθυρίζει. Κάθε σου ἱστορία, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνῃς, τοῦ γένους εἶναι ποίημα. Δὲν εἶσαι γυναῖκα, εἶσαι ἡ Φῆμη ἡ διαλαλήτρα· δὲν ἔχεις τίποτε σαρκικό, εἶσαι ψυχὴ μονάτη· τὰ μάτια σου ποτὲ δὲν ἡσυχάζουν, ποτὲ δὲ σκοιδιαίζουν. Ὅσα λές, τὰ βλέπεις ὁλοζώντανα μπροστά σου, καὶ ὅσα βλέπεις, καθὼς τὰ βλέπ' ἡ Φαντασία τὰ θεωρεῖς. Γι' αὐτὸ εἶναι καὶ τὰ λόγια σου ὁλοζώντανα, σοφὴ καὶ ἡ γλῶσσα σου, ἀπλὴ καὶ ἀγράμματη γυναῖκα. Μὲ μαγνητίζουν τὰ μάτια σου καὶ μὲ μαγεύουν τὰ λόγια σου, καὶ νοιώθω κάτι τι, πὺν μέρα τὴν ἡμέρα μὲ δένει πύδ σφιχτὰ μ' ἐσένα. Ἐσὺ μὲ πρωτοτραγούδησες μωρὸ στήν κούνια· τὰ ὕστερά νὰ τὰ λόγια, πὺν θᾶκούσω στήν κλίνη τοῦ θανάτου, θέλω νὰ βγοῦν ἀπ' τὸ δικό σου στόμα.

ΘΑΝΑΤΟΣ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΟΥ

Κανείς δὲν ἔπασσε νὰ κοιμηθῇ, ὅλοι ἀγρυπνοῦσαν· ποῦ νὰ κλείσουν μάτι τέτοια χρονιάρα νύχτα; Νύχτα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Ὅτι πέρασαν τὰ μεσάνυχτα, βουβὲς οἱ καμπάνες καὶ στίς τρεῖς ἐκκλησοῦλες τοῦ Θαλασσοχωριοῦ. Σωπαίνουν κι οἱ καμπάνες γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὰ πάθη, σὰ νᾶχουν, κι αὐτὲς ἀνθρώπινη ψυχὴ καὶ δὲ μποροῦν ἀπ' τὸ βαθὺ καημό τους οὔτε νὰ ξεφωνίσουν. Μόνο τὰ ξύλινα τριτσόνια ξεκουφαίνουν τὸν κόσμον στῶν παιδιῶν τὰ χέρια· τρέχουν τὰ παιδιὰ, κι ἀπὸ γειτονιά σὲ γειτονιά, κι ἀπὸ πόρτα σὲ πόρτα, καὶ τὰ χτυποῦνε μὲ κακὸ καὶ μὲ φωνές. «Ὡρα γιὰ τὴν ἐκκλησιά! Ὡρα γιὰ τὴν ἐκκλησιά!» Κ' οἱ λιγοστοί, ποὺ ἀπομένουν βάρυπνοι, πετιοῦνται ξαφνισμένοι καὶ τρέχουν στὸ παράθυρο, θαρρῶντας πὼς γλυκοχαράζει καὶ πὼς περνάει κάτου ὁ ἐπιτάφιος. Γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, μιὰ φορὰ τὸ χρόνο, τὴ Μεγάλῃ Παρασκευῇ, βουθαίνουντ' οἱ καμπάνες τοῦ Θαλασσοχωριοῦ, ἐκεῖνες μόνο· γιατί, ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τὸ Θαλασσοχωρίον σηκώνεται στὸ πόδι, γιὰ τὴν ἀγάπη πάλι τοῦ Χριστοῦ, μιὰ φορὰ τὸ χρόνο, τὴ νύχτα τῆς Μεγάλῃ Παρασκευῆς.

Ἔτσι κ' ἐκεῖνη τὴ νύχτα· γυναῖκες κι ἄντρες, ἄλλοι χώρια κι ἄλλοι μαζωχοί, ἔδωκα ἀπ' τὰ σπίτια, ἀπὸ τοὺς καφενέδες, καὶ σκορπίζονταν ἐδῶ κ' ἐκεῖ κατὰ τίς ἐκκλησιές. Οἱ περπατησιὲς βαρυχτυποῦσαν στὰ καλντερίμια κι ὁλοένα

ἐμάκραινε τοὺς ἤχους ὁ ἀντιλαλος τῆς νύχτας. Κ' ἡ νύχτα δροσοστάλαχτη ἀπριλιάτικη, μ' ἓνα φεγγάρι νυστασμένο, ποὺ πάει νὰ βασιλέφῃ καὶ χύνει ἀχνότερη γι' αὐτὸ τὴ λάμψη του στὰ μαῦρα καὶ ξασθέστωτα παλιόσπιτα καὶ στὰ στραβὰ σοκάκια, πού, λίγη, περισσὴ, ποτὲ κ' ἡ λάσπη δὲν τοὺς λείπει. Οἱ ἐκκλησιῆς δλόφωτες, μὲ πόρτες ὀρθάνοιχτες. Κάπου κάπου ξεχύνονταν ὡς ἔξω ἡ φωνὴ τοῦ ἀναγνώστη, πρὶν ἀρχίσουν οἱ θρήνοι. Ἀλλὰ τὸ μεγάλο τὸ πανηγύρι γίνεται ἀπ' ἔξω ἀπ' τὶς ἐκκλησιῆς. Γύρω σὲ φωτιῆς μεγάλες, θρεμμένες μὲ ρετσίνα, μὲ κληματόξυλα, μὲ σανίδια, μὲ φρόκαλα, μὲ σκαφίδια καὶ μὲ κοφίνια τῆς μπουγάδας, καὶ κάπου κάπου μ' ὀλόκληρο παραθυρόφυλλο, — ἀλλοίμονο στὰ χαμηλὰ σπιτάκια καὶ στὶς ἀσυλλόγιστες νοικοκυρές, τὴ νύχτα ἐκεῖνη! — γύρω σὲ φωτιῆς, τοῦ κόσμου τὰ παιδιὰ καὶ τὰ παλιόπαιδα, καὶ μέσα στὰ παιδιὰ κι ἄντρες μὲ μουστάκια, πηδοῦνε, τρέχουν, ἀλαλάζουν, δαιμονίζονται· κι ἀστραποβολοῦνε στὰ σκότη καὶ βροντοχτυποῦνε στὴν ἡσυχία οἱ σαλιόρες καὶ τὰ χοντρά χαλκούνια — Σῶσον, Κύριε! — κ' οἱ τρακατροῦνες καὶ τὰ χαῖμαλιά, μὲ τέχνη καμωμένα ἀπὸ καλάμια κι ἀπὸ χοντρόχαρτα, καὶ γεμισμένα μὲ μπαρούτι, μὲ μπαρούτι ἀτέλειωτο. Δίσκος γιὰ τὸ μπαρούτι γύριζε μέσα στὶς ἐκκλησιῆς. Ἄντρες καὶ παιδιὰ, φωτοκαίγονταν μ' ἐκεῖνα, τῆς φωτιᾶς τὰ σύνεργα, γιὰ τὴν καλὴ χρονιά. Μπαρούτι μύριζε τὸ Θαλασσοχώρι κ' οἱ ἐνορίτες μὲ τοὺς ἐνορίτες στέκονταν ἀμὰν γιὰ πόλεμο.

Δὲν ἦταν μόνον οἱ ἐκκλησιῆς ἀνοιχτές, τὴν ὥρα ἐκεῖνη. Ἐδῶ κ' ἐκεῖ πρόβαλλε μισανοιγμένο κἀνα μαγερειό, κανέννας καφενές. Ὅσο νᾶρθ' ἡ ὥρα, ποὺ θὰ βγῇ ὁ ἐπιτάφιος, ὡς τὶς τρεῖς τὸ πρωί, ὅλος ὁ κόσμος δὲνμποροῦσε νὰ περνᾷ τὴν ὥρα τοῦ ὀλόρθος μέσ' στὴν ἐκκλησιᾶ! Μ' ἓνα βαρὺ γλυκό, μ' ἓνα

μεζὲ καὶ δυὸ ρουφηξιὲς πυργιώτικο κρασί, καταπιάνεται κανεὶς ὕστερ' ἀπὸ τῇ νηστεία καὶ παίρνει δύναμη γιὰ νὰ συντροφέψῃ τὸν ἐπιτάφιο. Κ' ἔτσι σιγὰ σιγὰ οἱ παρέες τραβιούνταν κατὰ τὶς ἐκκλησιὰς μὲ δροσισμένο στομάχι. Τελευταία εἶχε ξεχαστῇ στὸ κρασοπουλεῖο τοῦ Ψημένου μιὰ συντροφιά χαρούμενη· ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης, ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάναμας, ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας καὶ τὸ παιδί τῆς Χαρίταινας, ποὺ κανεὶς δὲν τῷκραζε μὲ τὸνομά του, ὅσο ποὺ καὶ τὸ ἴδιο τὸ ξέχασε κι ἄκουγε μόνο σὰν τὸν φώναζαν «ἡ Ταρία Ταρέλλα». Κ' οἱ τέσσαρες θαλασσινοί· ὁ πρῶτος εἶχε φαροκάϊκο, ὁ δεύτερος δούλευε στὸ φαροκάϊκο τοῦ πρώτου, ὁ τρίτος ταξίδευε μὲ τὶς μαοῦνες καὶ ἡ Ταρία Ταρέλλα ἦταν φαράς. Καὶ οἱ τέσσαρες εἰκοσιπέντε χρόνων κι ἀδερφωμένοι ἀπὸ τὰ μικρά τους χρόνια. Τὸ κρασί κ' ἡ κουδέντα τοὺς ἄναψαν τὸ κεφάλι, κι ἂν δὲν ἦταν Μεγάλῃ Παρασκευῇ, θὰ τῷσκουζαν. Τὸ τραγοῦδι μισαγαλινό, ἀπαλὰ ἀπαλὰ κι ἀθέλητα, ξεφύτρωνε στὰ χεῖλη τους τέτοια νύχτα. Στὰ ὕστερνὰ κατάλαβαν πὼς ἄργησαν. Στὸν Ἀη Νικόλα, λίγα ποδάρια παρέκει ἀπὸ τὸ κρασοπουλεῖο, ἄρχισαν κ' ἐφέλναν «Αἰ γενεαὶ πᾶσαι». Ὁ Ψημένος ἔστεκε στὸ φτερό γιὰ νὰ κλείσῃ. Πεταχτήκανε στὴ στιγμή. Βρεθήκανε στὸ δρόμο.

«Μωρὲ ξέχασα τὰ βεγγαλικά!» φωνάζει ὁ Κανίνιας.

Τὰ βεγγαλικά τὰ εἶχαν γιὰ νὰ τὰνάφουνε στὸν ἐπιτάφιο.

«Στὰ πόδια τοῦ τραπεζιοῦ τὰπίθωσα, ζερβὰ στὴν ἀγκωνή, λέει ὁ Μῆτρος· στάσου καὶ στὰ φέρνω».

Καὶ βιαστικὸς ἔκανε νὰ γυρίσῃ στὸν καφενέ.

Μὰ γυρίζοντας, γλιστράει στὸ πεζούλι ἀπάνου, καὶ ξαπλώνεται μακρὸς πλατύς, καὶ γκόπ! ἀκούστηκ' ἓνας ξερὸς κρότος.

Τρία ξεροσκαστὰ γέλια ξέφυγαν ἀπὸ τὰ στόματα τοῦ

Μάρκου, τοῦ Γιαννάκου καὶ τῆς Ταρίας, καὶ μιὰ φωνή, ἓνα «σκοτώθηκα» ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Μῆτρο.

«Καλά, ἀδερφέ, ποὺ σκοτώθηκες! σήκω τώρα· μήπως χτύπησες;»

— «Μωρέ, σκοτώθηκα! δὲ μπορῶ νὰ σηκωθῶ! δὲ με πιστεύετε;»

Καὶ μ' ἓνα βογγητὸ τελείωσεν ὁ λόγος του, κ' ἡ φωνή χύθηκε παραπονιάρια, ραγισμένη, σὰ νάχε πάθει ἀπὸ τὸ πέσιμο κι αὐτή. Κ' ἔφτασε σταυτιά τους ἡ φωνή του τόσο λυπητερή, βαθεῖα βγαλμένη ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια, τόσο ἔξαφν' ἀλλαγμένη ἀπὸ τὸν πόνο, ξεψυχισμένη, ποὺ τοὺς περέχυσεν ἴδρωτας καὶ τοὺς τρεῖς. Εἶδαν πὼς δὲν ἦταν χωρατά.

«Μωρὲ Μῆτρο!» μπόρεσαν μόνο νὰ ξεφωνίσουν, κ' ἔτρεξαν νὰ τὸν πιάσουν, νὰ τοῦ δώσουν χέρι γιὰ νὰ σηκωθῇ.

«Ἔτσι γιὰ τὸ τίποτε· παραπάτησα... γλίστρησα... νά, σὲ μιὰ φλούδ' ἀπάνου· λεμονοκόμματο θὰ ἦταν... νὰ πάθω τέτοιο κακό... Ἄχ! σκοτώθηκα!».

Καὶ πιδ σιγὰ καὶ παραπονετικὰ ἔλεγεν ὅ,τι ἔλεγε. Πάλεψε νὰ σηκωθῇ μόνος του, δὲ μποροῦσε· τὸν ἀνασήκωσαν οἱ ἄλλοι.

«Κουράγιο, Μῆτρο!».

Ὁ Μῆτρος δὲ μποροῦσε νὰ σταθῇ στὰ πόδια του· τῶνα του πόδι, τὸ δεξί, δὲν τῶννοιωθε πιά γιὰ πόδι, τοῦ φαινόνταν σὰν ἀπὸ σίδερο, τοῦ στέκονταν ἀσάλευτο. Τὸν κρατοῦσαν ἀπὸ τίς μασχάλες. Ὁ Ψημένος εἶχε κλείσει τὸ μαγαζί κ' ἐστέκονταν κι αὐτὸς γιὰ νὰ βοηθήσῃ. Παραπέρα οἱ φωνὲς τῶν παιδιῶν ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ σκορπιοῦνται καὶ βοῖζουν· ξεσποῦν στὸν ἀέρα τὰ χαλκούνια· κ' ἡ νύχτα ἀστράφτει, βροντάει καὶ σφυρίζει, καὶ ρίχνει βροχὴ σπίθες. Ἀπὸ τίς πόρτες καὶ τὰ παράθυρα τ' Ἀη Νικόλα τὰναμμένα κεριὰ κ' οἱ λαμπάδες

τοῦ ἐπιταφίου φαντάζονται σὰν ἀστέρια· δροσερὰ παιδιάτικα φαλσίματα ξεχύνονται· «ὦ γλυκύ μου ἔαρ, γλυκύτατόν μου τέκνον, ποῦ σου ἔδει τὸ κάλλος;»

«Νὰ τὸν πᾶμε στὸ σπίτι.

— Κράξε τῆς μάννας μου, Κανίνια· εἶναι στὴν ἐκκλησιά.

— Καλὰ λές, Κανίνια, τράβα ἀπ' τὴν πίσω πορτοπούλα· μίλα τῆς κλησάρισσας νὰ τῆς πῆς πὼς τὴ γυρεύουν· ἔτσι, μὲ τρόπο.

— Μὴ τὴν τρομάξης, βρὲ ἀδελφέ, τὴ γυναῖκα· πές της πὼς τὴ γυρεύει ὁ Μῆτρος».

Ἡ χήρα ἡ Δήμαινα, ἡ μάννα τοῦ Μήτρου, ἦτανε στὴν ἐκκλησιά· βρισκόνταν ἀποβραδὺς ἐκεῖ μὲ τὶς γυναῖκες· εἶχε ξευχτίσει τὸν ἐπιτάφιο. Ἐχασε τὸν ἄνδρα της προτοῦ νὰ φτάσῃ στὰ μισοκοπίσματα. Κι ἀπὸ τότε, ἀντίο χρυσὸ κοντογούνη καὶ φέσι κατακόκκινο μὲ τὸ φουντωτὸ παπάζι! Μέσα στὸ σπίτι δὲν κάθονταν παρὰ γιὰ νὰ κυττάζῃ τὸ Μῆτρο, τὸ γιό της τὸ μονάκριβο, καὶ δὲν ἄφηνε τὸ σπίτι παρὰ γιὰ νὰ κυττάζῃ τὰμπελάκι, ποῦ τῆς ἄφησεν ὁ μακαρίτης· Γιὰ νὰ πάῃ στὸ ἀμπελάκι, περνοῦσε ἀπὸ τὰ μνήματα, καὶ κάπου κάπου ἀναθεῖ ἓνα κερί, κ' ἔκαιγε λίγο λιθάνι στὸν τάφο τοῦ μακαρίτη. Κ' ἦταν γυναῖκα τῆς δουλειᾶς, ἄξια γυναῖκα. Κι' ὅταν μεγάλωσε ὁ γιός της καὶ ταξίδεψε μὲ τὰ καῖκια—τὴν τέχνη τοῦ πατέρα—κι ἀγάλι' ἀγάλια, μὲ τῶν γονέων τὴν εὐχὴ καὶ τὴ δική του τὴν προκοπή, ἀπόχτησε δικό του καῖκάκι, τότε ἡ χήρα ἡ Δήμαινα σὰν νὰ τὸ συλλογίστηκε πιδὸ πολὺ πὼς ἦταν χριστιανή· τὸ ξεπεταροῦδι της τὸ γνοιόστηκε, ἔπρεπε νὰ γνοιαστῇ καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ της. Κι ἀπὸ τότε ζύγωνε συχνότερα στὴν ἐκκλησιά· κι ὅσο ποῦ ἔφευγαν τὰ χρόνια—τὰ εἶχε πατήσῃ τὰ ἐξήντα—τόσο θεοφοβούμενο τὸν ἐννοιωθε τὸν ἑαυτὸ της· Ὅμως, νὰ

ποῦμε τὴν ἀλήθεια, περισσότερο ἔτρεμε τὰ μάγια καὶ τὰ ξωτικά, χωρὶς κι αὐτὴ καλὰ νὰ τὸ καταλαβαίνει.

«Κυρὰ Δήμαινα, σὲ γερεύουν ἔξω, τὸ παιδί σου...» τραβῶντας τὴν ἀπὸ τὸ φόρεμα, τῆς ψιθύρισε σταυτὶ ἡ κλησάρισσα.

«Τὸ παιδί μου! καὶ τί νὰ μὲ θέλῃ;» Δὲν πρόφτασε νὰ τὸ συλλογιστῇ, καὶ νά, μπροστά της ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας, ξεσκουφωτὸς καὶ λαχανιασμένος.

«Τίποτε, κυρὰ Δήμαινα, τὸ πόδι του στραγγούλισε ὁ Μῆτρος».

Ἐπετάχτηκεν ἡ γριά, σούσουρο γίνηκε τριγύρω της, ἄρχισαν οἱ γυναῖκες τὰ ψιθυρίσματα. «Σιωπή, γυναῖκες», ἔκραζαν μὲ θυμὸ οἱ ἐπίτροποι. Ἀλλὰ ποῦ νὰ σωπάσουν; Κάτι ἔτρεξε· τί στραγγούλημα ἦταν αὐτό; κάποιος θὰ κἀνκε ἀπ' τὰ χαλκούνια, κάποιος θὰ μαχαιρώθηκε. Στὴ στιγμὴ μαθεύτηκε τὸ πρᾶμα· στὴ στιγμὴ ἡ μισὴ ἐκκλησιὰ εἶχε ἀδειάσει! Ποῦ νὰ κρατηθῇ ὁ κοσμάκης; Τὴν ἐκκλησιὰ του τὴ βρίσκει πάλι, μὰ τέτοια, Θεὸς νὰ μᾶς γλυτώνῃ, δὲν γίνονται κάθε μέρα.

«Μᾶτια μου, μάτια μου, ὁ Χριστός! ὁ Χριστός!» φώναζε τρέχοντας ἡ γριά. Κι ἀπ' ἔξω ἀπ' τὴν ἐκκλησιὰ βλέπει ἐκεῖ μπροστά της τὸ παιδί, ὀρθὸ κι ἀκκουμπιστὸ στὸν τοῖχο. Τὸν παράστεκαν οἱ σύντροφοι, κι ἄλλοι πέντ' ἔξι.

«Δὲν εἶναι τίποτε, μάννα· παραπάτησα, κ' ἔπεσα καὶ χτύπησα λιγάκι στὸ γόνατο. Πᾶμε στὸ σπίτι νὰ βάλω ἀπάνου τίποτε». Μιὰ μεγάλῃ πέτρα ξεπλάκωσε τὰ στήθη τῆς φτωχῆς. Ἔβανε μὲ τὸ νοῦ της χειρότερα, καὶ σὰν τὸν εἶδε μπροστά της ἔτοι ὀρθό, στὸ μισοσθημένο φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, ξανάσανε.

«Ὁ Χριστός! Ὁ Χριστός! κακὴ ὥρα, παιδί μου!».

Καὶ δὲν ἤξερε πῶς ὁ Μῆτρος δὲν μπορούσε νὰ κρατηθῇ στὰ πόδια του καὶ πῶς ὁ ἴδιος εἶχε πῆ στὰ παιδιὰ:

«Βάλτε με νάγκουμπήσω στὸν τοῖχο, γιὰ νὰ μὴ μὲ ἰδῇ ἄξαφνα ἡ μάννα μου καὶ φοδηθῇ».

Κ' ἐκεῖ ποὺ τῷλεγεν αὐτό, μέσα στὸ νοῦ του εἶπε καὶ κάτι ἄλλο, ποὺ δὲ βγῆκε ἀπὸ τὰ χεῖλη του: «Πῶς θὰ μὲ ἰδῇ ἡ Φροσύνη!».

Ἡ Φροσύνη ἦταν ἡ ἀρραβωνιαστικιά του.

Κρατῶντας καὶ ξεσέρνοντας κι ἀνασηκῶνοντας, τὸν πῆγανε στὸ σπίτι. Ἐκεῖνη τῇ χρονιᾷ ἡ χήρα ἡ Δήμαινα, ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας, ὁ Γιαννάκος Ταρνάναμας κ' ἡ Ταρία Ταρέλλα δὲ χάρηκαν ἐπιτάφιο. Ἐημερώθηκαν στὸ κρεβάτι τοῦ Μήτρου. Δὲν ἔκλεισε μάτι, πονοῦσε, μούγγριζε σὰν ταῦρος. Τὸ πόδι του ἐπρήζοταν, ἐπρήζοταν, γίνηκε μιὰ κολώνα!

Ἐφεραν τὸν καλῆτερο γιαντρὸ τοῦ Θαλασσοχωριοῦ. Σπουδασμένος γιαντρός, μὲ τῶνομα. Πολλοὺς εἶχε γλυτώσει ἀπ' τὰ χέρια τοῦ Χάρου. Ἀλήθεια, πῶς οἱ Θαλασσοχωρίτες τὸν ἐπαιρναν πάντα τὴν τελευταία στιγμή, ἀφοῦ ἀπελπίζονταν ἀπ' τοὺς κομπογιαννίτες κι ἀπ' τὶς γιάτρισσες. Γι' αὐτὸ κ' ἐκεῖνος δείχνονταν ὅλο θυμωμένος, ὅχι γιατί ἔχανε τίποτε, ποὺ δὲν τὸν γύρευαν πρωτίτερα, καθὼς ἔλεγε, ἀλλὰ γιατί κινδύνευαν χάρισμα τῇ ζωῇ τους οἱ κουτεντέδες, ποὺ πίστευαν τοὺς τσαρλατάνους. Ἐκανε ὅμως κ' ἔτσι τῇ δουλειᾷ του· κι ἀφοῦ τὸν γλύτωνε τὸν ἄρρωστο, ξεθύμαινε στὸ βρισίδι, τὸν πλήρωνε δὲν τὸν πλήρωνε. Τὸν φοδῆθηκαν οἱ ἄνθρωποι, τοὺς ἔπαιρνε τὸν ἀέρα· στὰ στερνὰ τὸν συνήθισαν καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ κάμουν χωρὶς αὐτόν. Ἐδειχνε πιότερο σὰν καπετάνιος, παρὰ σὰ ντοτόρος. Αὐτῇ τῇ φορᾷ ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας, ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάναμας κ' ἡ Ταρία Ταρέλλα φέρθηκαν φιλότιμα καὶ φρόνιμα· στοῦ γιαντροῦ ἔτρεξαν ἀμέσως, καὶ δὲν ἄκουσαν τὴν κοκὸνα Δήμαινα, ποὺ γύρευε νὰ πάρουν τὴν κοκὸνα Μαριγώ

τὴν πολίτισσα, ποὺ ξώρκιζε τὸ μάτιασμα, πρόφταινε τὴ βεντερούγα, ἴσαζε τὰ βγαλμένα κόκκαλα κ' ἦταν καλὴ γιὰ κάθε τι.

Τὸ εἶδε ὁ γιατρὸς τὸ πόδι. Μωρέ, τί διαβολεμένο χτύπημα ἀπάνου στὴν κούπα, μέσ' στὴ θηλειὰ τοῦ ποδαριοῦ! Τὸ κύτταξε καλὰ, κι ἄμέσως τὸ ἔδεσε σφιχτὰ μέσα στὰ καλάμια, τὸ καλάμωσε, καθὼς λέν, καὶ τοῦ λέει: «Μὴν τὸ κουνήσης· τὸ πόδι σου θὰ γίνη καλὰ, μὰ χρειάζεται κάμποσος καιρὸς καὶ πολλὴ ὑπομονή. Μὲ τὸν καιρὸ θὰ στρίψῃ τὸ νεῦρο καὶ θὰ γίνη καλὰ τὸ πόδι σου. Μόνο τὸ καλὸ ποὺ σοῦ θέλω, μὴν τὸ πειράξης». Κ' ἔλεγε καὶ ξανάλεγε: «Μὴν τὸ πειράξης!» Γνώριζε τί κεφάλια ἀγύριστα εἶναι οἱ Θαλασσοχωρίτες.

Ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης εἶχε πλατεῖα καρδιά καὶ μεγάλ' ὑπομονή. Ἀλλὰ τὸ κακό, ποὺ τὸν ἤρε, ἦταν κατὰρα Θεοῦ. Οἱ Θαλασσοχωρίτες εἶχαν χίλιες γνώμες γιὰ τὸ ἴδιο πρᾶμα· γιὰ τὸ Μῆτρο μιὰ γνώμη εἶχαν· ὁ Μῆτρος εἶναι παλληκαρί! Οἱ Θαλασσοχωρίτες τ' ἀναγελοῦσαν τὰ γράμματα· τὴν παλληκαριά τὴν προσκυνοῦσαν. Ὁ Μῆτρος δὲν πάτησε τὸ πόδι στὸ σκολεῖο. Στὸν ἥλιο, στὸν ἀέρα καὶ στὰ κύματα δασκάλεψε, κι ἀπὸ μικρὸς μεγάλωσε. Συνηθισμένη εἶχε θωριά. Τὰ στήθη του δὲν ἦταν χορταριασμένος πύργος, οὐδὲ σὰν κάστρο ἢ κεφαλή του. Οὔτε ψηλός, οὔτε κοντός, λιγνὸς παρὰ παχύς, μελαχρινὸς μ' ἓνα λιανὸ μουστάκι καὶ φουντωμένα σγουρόμαλλα· στραβὰ τὴ σκούφια του, κ' ἓνα ζουνάρι κόκκινο χιλιόδιπλο στὴ μέση του· μ' ἓνα φανελλένιο πουκάμισο περνοῦσε τοὺς χειμῶνες καὶ τὰ καλοκαίρια του. Κι ὅμως κι ἀπὸ τὴ συνηθισμένη αὐτὴ θωριά ξεχύνονταν ἡ λεβεντιὰ στὸν ἀέρα, ποὺ εἶχε στὴν περπατησιά, σὲ κάθε του ματιά, σὲ κάθε κούνημα. Καὶ ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης, μὲ τὰ εἰκοσιπέντε χρό-

νια του, τὸ κορμὶ ποὺ δὲν ἐφάνταζε, τὴ ντροπαλὴ ἀπάνου
 κάτου ὄψη, κόσμος μποροῦσε νὰ χαλάσῃ καὶ κόσμος νὰ χτίσῃ.
 Κανεῖς δὲν τοῦ ἐβγαίνει στὸ δρόμο· μὲ τὴ γροθιά του, ἔρριχνε
 κάτου βούδαλο. Κάρφωνε τὰ πόδια του στὴ γῇ, καὶ κανεῖς
 δὲ μποροῦσε νὰ τὸν ταρακουνήσῃ. Μιὰ μέρα ὁ Γιαννάκος ὁ
 Ταρνάναμας, ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας κ' ἡ Ταρία Ταρέλλα πολε-
 μοῦσαν ὥρα δλόκληρη νὰ τὸν ξετοπίσουν, κουλλουριασμένοι
 στὰ πόδια του· τίποτε· βράχος ἄσειστος· ὅσο ποὺ στὸ τέλος,
 ἀπ' τὸν ἴδρωτα κι ἀπ' τὸν ἀγῶνα, ζαλίστηκαν οἱ ἄνθρωποι καὶ
 κόντεψε νὰ τοὺς ἔρθῃ κόλπο. Μὰ τὰ ποδάρια ἐκεῖνα τὰ σιδε-
 ρένια, τάλύγιστα, πετοῦσαν, ξετινάζονταν καὶ στριφογύριζαν,
 σὰν ἀπὸ φτερό κι ἀπὸ φλόγα κι ἀπὸ ἄνεμο πλασμένα, τὴν
 ὥρα ποὺ ἔσερνε τὸ χορὸ τὸ παιδί τῆς Δήμαινας. Κάθε χρονιά,
 στὸ πανηγύρι τ' Ἀη Λιά, στὰ πλαγία τοῦ Ζυγοῦ, ἐκεῖ ποὺ
 τρέχει τὸ κρῦο τὸ νερὸ καὶ τὰ πλατάνια ἀπλώνουν μὲ τὰ
 φύλλα τους μιὰ σκέπη ξεκουραστική, πλασμένη ἀπὸ δροσιές,
 ἥσκιους καὶ γλυκοφιθυρίσματα, ἐκεῖ στὰ κλέφτικα λημέρια
 μιὰ φορά, ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης, ὁ φουστανελλοφορεμένος,
 ὅπως πῆγαιναν κι ἄλλοι πανηγυριῶτες, μὲ τὴ χρυσὴ ἄρμα-
 τωσιὰ τοῦ παππούλη του, πρωτοπαλλήκαρου, τοῦ ξακου-
 σμένου τοῦ Μακρῆ, πῆγαινε καὶ χόρευε· λὲς καὶ τὸ εἶχε τάμα.
 Κ' οἱ πανηγυριῶτες ἄφηναν τὸ δικό τους τὸ γλέντι κ' ἔκαναν
 κύκλο γύρω του κι ἀγνάντευαν καὶ ξεχνειούνταν. Κάθε του
 βῆμα στὸ χορὸ, γοργὸ γοργὸ κι ἀνάλαφρο, ἔσταζε γλύκα καὶ
 σκορποῦσε λεβεντιά. Σ' ἔφερνε σ' ἄλλον κόσμον· στὸν κόσμον
 τῶν παραμυθιῶν καὶ τῶν ἀντρεωμένων, ποὺ χόρευαν στὸν
 κάμπο μὲ τοὺς νιοὺς κ' ὕστερα παραιτοῦσαν τὸ χορὸ καὶ
 παλεύανε στὰ μαρμαρένια ἀλώνια μὲ τὸ Χάρο. Κ' οἱ γυναῖκες,
 ποὺ τὸν ἐβλεπαν ἐκεῖ, μῆνες ὕστερ' ἀπ' τὸ πανηγύρι τὸν εἶχαν

μέσ' στὸ νοῦ τους καὶ τὸν καμάρωναν· κ' ἔρχονταν συντροφίες ἀπ' τὰ χωριὰ τὰ πλαγινά, ἀκόμα κι ἀπ' τὶς ἄλλες πολιτείες, κάθε χρονιά, στὸ πανηγύρι τ' Ἀη Λια, ὅχι τόσο γιὰ τὸ πανηγύρι, ὅσο γιὰ τὸ χορευτή.

Ἐκεῖ τὸν εἶδε ἡ Φροσύνη τοῦ Σεβδᾶ, πρώτη νοικοκυροπούλα στὸ Μελίσσι, τρεῖς ὥρες μακριὰ ἀπὸ τὸ Θαλασσοχώρι. Τὸν εἶδε καὶ τὴν εἶδε καὶ τὰ ταίριασαν. Κ' ὕστερ' ἀπὸ μῆνες, κατὰ τὴν ἀνοιξη, ἔστειλε ὁ γέρο Σεβδᾶς προξενιά στὴν Δήμαινα, κ' ἡ προξενιά τέλειωσε μὲ τὸ καλὸ κ' ἔγιναν καὶ τάρρεθωνίσια στὸ Μελίσσι. Στάρρεθωνίσια πῆγεν ὁ Μῆτρος μὲ τὴ μάννα του, μὲ τὸ Γιαννάκο τὸν Ταρνάναμα, μὲ τὸ Μᾶρκο τὸν Κανίγια καὶ τὴν Ταρία Ταρέλλα, τοὺς ἀχώριστους, καὶ μ' ὅλο τὸ συγγενολόγι. Κ' ὕστερ' ἀπὸ λίγες μέρες ξαναπῆγε πάλι μὲ τοὺς ἴδιους, γιὰ νὰ δώσουν στὴν ἀρραβωνιαστικιά τὰ χαρίσματα, κατὰ τὴ συνήθεια, πανιὰ ἐξήντα νούμερο καὶ στόφες, κ' ἓνα βραχιόλι καὶ μιὰ ντουζίνα ζάρφια ἀσημένια. Καὶ γλέντησαν δυὸ μέρες μὲ τὰ βιολιά, καὶ τὸ στεφάνωμα θὰ γίνονταν ἀπόλαμπρα· μὰ πρὶν νάρθῃ ἡ Λαμπρή, τὸν ἤρρε τὸ μεγάλο τὸ κακό. Δὲν πρόφτασε νὰ ξαναπάη στὸ Μελίσσι.

Πολλὲς εἶχαν ζηλέψει τὴν τύχη τῆς Φροσύνης. Καὶ μιὰ κόρη Θαλασσοχωρίτισσα, μιὰ μικρὴ μελαχρινὴ ξεπεταχτή, γεμάτη γέλια καὶ καμώματα, ἡ Μόρφω τῆς Γαρουφαλλιάς, ἡ Τρελλομόρφω, ὅπως τὴν ἔκραζε ἡ γειτονιά, κόντεψε νὰ σκάση ἀπ' τὸ κακό της σὰν ἄκουσε τάρρεθωνίσια· δὲ ξαναφάνηκε στὸ χαγιάτι γιὰ νὰ ποτίσῃ τὰ μυριστικά της, ψιθυρίζοντας τὸ «μαῦρο γεμενί», τὰ γαπημένου της χοροῦ τὸ τραγούδι, καὶ ρίχνοντας τριγύρω της γλυκειὰς ματιές, κι ὅποιον λάχαιναν! Μόνο τὸ βράδυ βράδυ κάποιες γειτόνισσες, ἀνάμεσ' ἀπ' τὰ

σκοῦρα τῶν παραθυριῶν τους, τὴν εἶδαν δυὸ τρεῖς φορές νὰ περνᾷ ἀπὸ τὸ σπῖτι τοῦ Μῆτρου σκεπασμένη μ' ἓνα σάλι ὡς τὴν κορφή, νὰ κοντοστέκεται μπροστὰ στὸ φωτισμένο παραθύρι του, νὰ σηκώνη πρὸς αὐτὸ τὰ μάτια της, κ' ὕστερα νὰ κυττάζῃ γύρω σὰ φοβισμένη, κ' ἔξαφνα νὰ φεύγῃ γοργὰ σὰν ξαφνισμένη λαφίνα. Τὴν εἶχε κάψει ὁ Μῆτρος κ' εἶχε μοσχαναθρέψει μέσα της τὴν ἐλπίδα, πὼς θὰ τὴν ἔπαιρνε μιὰ μέρα γιὰ γυναῖκά του.

Ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης ἦταν ἀληθινὸ παλληκάρι κ' εἶχεν ὅλα τὰ χαρίσματα τοῦ παλληκαριοῦ· τὰ λόγια, τὴν ὁρμή, τὸ φιλότιμο, τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὴν περηφάνεια, τὴν ἀγάπη τῆς ζωῆς καὶ τὴν καταφρόνια τοῦ θανάτου. Πέρασεν ἀπὸ θαλασσοδαρμούς, γλύτωσεν ἀπὸ θαλασσοπνιξίματα. Μέσα στὸ πέλαγος, ἀμέτρητο ἦταν τὸ κουράγιο του. Στὰ καλὰ καθούμενα, δὲν ἔδινεν ἀφορμὴ σὲ κανένα. Μὰ νὰ μὴ τὸν πειράξῃς, νὰ μὴ τὸν γγίξῃς ἐκεῖ ποὺ δὲν πρέπει· θὰ στὸ ρουφοῦσε τὸ αἷμα μὲ μαχαιριές· δὲν ἔννοιωθε κουμπουριές, δὲν ἐσυλλογίζονταν. Μιὰ φορὰ τᾶβαλε μὲ δέκα εὐζωνάκια, Ρουμελιώτες, ἕνας κ' ἓνας· τοὺς ἔφερε κυνηγῶντας ὡς τὴν καζάρμα. Ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάναμας, ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας κ' ἡ Ταρία Ταρέλλα, στοιχημάτιζαν μὲ τᾶλλα τὰ παιδιὰ πὼς ἦταν ἀντρειωμένος, πὼς γεννήθηκε μὲ οὐρά· τὴν εἶδαν, ἔλεγαν. Ἀντρειωμένος ἦταν· τὸν κίνδυνον δὲν τότε συνερίζονταν, τὴν ἀρρώστια δὲν τὴ λαχτάριζε, τὸ Χάρο δὲν τὸν ἔτρεμεν. Ἕνας μόνον στοχασμὸς τοῦ ἔκοθε τὰ ἥπκτα, τοῦ πάγωνε τὸ αἷμα, τότε μαρμάρωνε. Δὲν ἤθελε νὰ μείνῃ σημαδεμένος· Τοῦ ποδαριοῦ του τὸ χτύπημα τοῦ κόστιζε πιότερο ἀπὸ κάθε συμφορά. Κάλλιο νὰ ἔχανε βίος, κάλλιο νὰ τὸν εὕρισκαν χιλιων λογιῶν ἀρρώστιες, παρὰ νὰ πομείνῃ σημειωμένος. Καλήτερα

ὁ θάνατος. Ἄν εἶναι νὰ γιатреуτῇ, νὰ γιатреуτῇ χωρὶς νὰ τὰπομείνῃ σημάδι. Κι ἂν εἶναι νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὸ κρεβάτι, νὰ μὴ σηκωθῇ στραβοπόδεῃς· ὅλα κι ὅλα! Ὁ Μῆτρος ὁ Ρου-μελιώτης, χωρὶς καλὰ καλὰ νὰ νοιώθῃ, μονάχα ἓνα Θεὸν ἐλάτρευε: τὴν Ἑμορφιά, τὴν ἅγια τὴν Ἑμορφιά τῆς λεβεντιᾶς καὶ τῆς υἱείας, πῶχει ἐκκλησιά της τὸ κορμί. Καὶ ἄς τὰδαναν μὲ τὸ κορμί του ὅλα τοῦ κόσμου τὰ κακὰ· φτάνει νὰ μὴ τοῦ ἄφηναν τὰχνάρια τους σὰ βρисиὰ καὶ σὰ λέρα· κορμί σημαδιακό, κορμί ντροπιασμένο. Γιὰ παλληγιάρια, σὰν τὸ παιδί τῆς Δήμαινας, εἶν' ἀτιμία ἢ ἀσχημιά.

Ἀπὸ τὴ νυχτιά, ποὺ χτύπησε, ὥς τὴν ἡμέρα, ποὺ πρωτοκατέβη ἀπ' τὸ κρεβάτι γιὰ νὰ περπατήσῃ, πέρασαν τρεῖς μῆνες. Ὑπομονετικὰ τοὺς πέρασε τοὺς τρεῖς μῆνες. Ὁ γιатρὸς τοῦ εἶπε, πῶς χωρὶς ἄλλο θὰ γιатρεύουνταν. Ἄλλ' ἀμέσως ποὺ εἶδε, πῶς τὸ πόδι του στράβωσε καὶ δὲ λύγιζε κ' ἔστριψε τὸ γόνατο τὸ πονεμένο, καὶ πῶς αὐτὸς κούτσαινε περπατῶντας, ἀπελπίστηκε· τὸν ἔπιασεν ἓνα παράπονο καὶ τὸν ἔσφιξεν ἓνας καημός, ποὺ δὲ μπορούσε καὶ γραμματικὸς νὰ τὸν ἱστορήσῃ. Ἔστειλε στὸν ἄνεμο τὸ γιатρὸ μὲ τὰ γιатροσόφια του κ' ἔπεσε βαρειά γιὰ νὰ πεθάνῃ. Τοῦ κάκου κύτταζε νὰ τὸν παρηγορήσῃ ἡ μαύρη μάννα του, ποὺ μέσα στοὺς τρεῖς ἐκείνους μῆνες γέρασε γιὰ δέκα χρόνια.

«Ἄσε τὰ λόγια, μάννα! Θὰ σάξῃ τὸ πόδι μου ἢ δὲν τὴν θέλω τὴ ζωή. Σημειωμένο ἐμένα δὲ μὲ κρᾶζουνε».

Κι ὅταν μιὰ μέρα κάποιος ἀπ' τοὺς δικούς του θέλησε νὰ εἰπῇ: «Ἐ! δὲν ἔχεις πιὰ τίποτε! μὴν εἶσαι παράξενος· ἔλα νὰ πᾶμε στὸ Μελίσσι· τὸ κορίτσι ἔκαμε στὸ μάτι γιὰ νὰ σὲ ἰδῇ», σκύλλιασε ὁ Μῆτρος: «Μωρέ, νὰ μὴ σώσω νὰ τηγνὲ ἰδῶ, ἂν εἶναι νὰ τηγνὲ ἰδῶ σὲ τέτοια χάλια. Κάλλιο

στὰ βουνὰ καλόγερος καὶ ῥημοσπίτης, παρὰ γαμπρὸς μὲ στραβὸ πόδι!»

Κ' ἔτσι τῆς καλῆς του ἡ ἐνθύμησις τοῦ ξάναψε τὸν καημό. Ποῦ νὰ πάῃ στὸ Μελίσσι, καὶ τί νὰ τὸν κάμουν σὰν πάῃ; Νὰ τονὲ μπαλσαμώσουν καὶ νὰ τὸν καμαρώνουν; Νὰ τὸν κρεμάσουνε στὸν τοῖχο γιὰ κόνισμα; Καὶ φαντάζονταν γαμπρὸ τὸν ἑαυτό του· νὰ τὸν τριγυρίζουν τὴν ὥρα τοῦ Ἑσαΐα κουτσὸ μὲ τὸνα πόδι· νὰ μὴ μπορῇ νὰ καθίσῃ σταυροπόδι στὸ φαῖ, νὰ μὴ μπορῇ νὰ σύρῃ τὸ χορό, νὰ τρέξῃ, νὰντρεϊευτῇ, νὰ παλέψῃ, νὰ χωρατέψῃ, νὰ γλεντήσῃ. Κ' ἔβλεπε τὸν ἑαυτό του καρδοκύρη στὸ καϊκάκι του, νὰ μὴ μπορῇ νὰ βασταχτῇ στὰ πόδια του, νὰγκουμπάῃ σὲ ῥαβδί, νὰ κρατιέται ἀπὸ τὰ σχοινιά, νὰ καρτερῇ ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸ κάθε τι. Τῆς νύφης τῆς ἔταξαν λεβέντη, καὶ θὰ τῆς ἔδιναν τώρα σημειωμένον ἄνθρωπο! Δὲν τὸ καταδεχόταν κι ὁ ἴδιος νὰ τῇ σκλαβώσῃ· κι ἂν δὲν τὸ δείξῃ αὐτῇ, κι ἂν κἀνῃ τὴν καλόκαρδη, μέσα της θὰ τὴν τρώῃ κρυφὸ μαράζι. Ἔτσ' εἶν' ὁ κόσμος· κι αὐτὸς τὸ ἴδιο θάκανε· κάλλιο νὰ φορτώνοταν τὴν πανούκλα, παρὰ σημαδιακὴ γυναῖκα.

«Θὰ τὸ χάσω τὸ παιδάκι μου, ἔλεγε παραπονετικὰ ἡ Δήμαινα· ὅχι ἀπὸ τὸ πόδι του· ἀπ' τὸ ντέρτι, πὺ νοιώθει γιὰ τὸ πόδι του».

Κ' ἔκλαιγε κ' ἔκανε τὸ σταυρό της. Κ' οἱ τρεῖς οἱ ἀχώριστοι δούλευαν καὶ τὸν εἶχαν πάντα στὸ νοῦ τους τὸν Ἀφεντομῆτρο, κι ἄφηναν τὴ δουλειὰ γιὰ νὰ τρέξουν στὸ πλάγι του, καὶ τὸν συντρέφευαν καὶ τὸν παρηγοροῦσαν. Τοῦ κἀκου· δὲν ἤθελε νὰκούσῃ τίποτε· τρεῖς μῆνες ὑπόμενε· δὲνμποροῦσε πιά νὰ τὸ νοιώθῃ τᾶτιμο, ξεραμμένο ἀπάνω του, κορμί κ' ἐκεῖνο ἀπ' τὸ κορμί του. Θᾶδραχνε τὸ πριόνι καὶ

θὰ τὸ πριόνιζε. Θᾶρπαζε τὸ τσεκούρι καὶ θὰ τὸ πελέκαγε·
δὲν ὑπάρχει Θεός· ἐτελείωσε!

Ἦρθεν ὁ αὐγουστος. Ὁ βαρεμένος μποροῦσε νὰ πάρῃ τὸ πόδι του, μὰ νὰ τὸν πάρῃ ἀνθρώπου μάτι δὲν ἤθελε, κ' ἔμενε στὸ σπίτι του κλεισμένος. Ἀπὸ τὸ παραθύρι του κανεῖς ἀντίκρυζε τὸν ἥμερο γιαλὸ τοῦ Θαλασσοχωριοῦ νάλλάζῃ χίλια χρώματα, σὰ χίλια ὄνειρα σὲ κάθε χρυσοφίλημα τοῦ ἡλίου ἀπ' τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ· ἀντίκρυζε κανεῖς τὸ πέλαγος ροδογάλανο τὴν αὐγὴ, τὸ μεσημέρι ἀσημοχρυσωμένο, μαυροπράσινο σὲ λιγάκι, μενεξεδένιο μιὰ στιγμὴ στὸ βασίλειμα· καὶ κάποτε τρεμούλιαζε μ' ὅλα μαζὶ τὰ χρώματα σὰν κόσμος ὁλόκληρος μὲ κάθε λογῆς ἔγνοιες καὶ πάθη. Κ' οἱ ἄνεμοι τὸν ἔσπρωχναν τὸν ἥμερο γιαλὸ τοῦ Θαλασσοχωριοῦ πότε βαθειὰ στὸ κανάλι, πότε τὸν ξέχυναν περίσσιο πρὸς τὴ στεριά· κι ἄλλην ὄψη τοῦδινε ὁ βοριάς, ἄλλη γλυκάδα ὁ μαῖστρος, ἄλλη μυρουδιὰ ὁ πονέντες, ἄλλα κύματα ἢ νοτιά. Κι ὁ βαρεμένος ἀπ' τὸ παραθύρι του, κάλλιο ἀπ' τὰ χρώματα ὅλα κι ἀπ' τὰ μурμουρίσματα κι ἀπ' τίς πνοὲς κι ἀπ' τὰ κάλλη ὅλα ἐκεῖνα, ἔννοιωθε τὰ μονόξυλα, ποὺ ἔσχιζαν ἀνάλαφρα τὰ ἥσυχα νερά, μὲ λευκὸ πανάκι, πρύμα, καὶ δύσκολα τὰ ξεχώριζες ἀπὸ τίς μαῦρες φαλαρίδες κι ἀπ' τὰ γλαρόνια τὰ βαμπακόφτερα. Κ' ἔβλεπε τὰ φαροκάϊκα νὰ πηγαινοέρχωνται φορτωμένα στὸ μῶλο· παραπέρα οἱ μαοῦνες ἔπαιρναν τὰ πριμαρόλια τῆς σταφίδας, γιὰ τὴ μεγάλη χώρα. Κι ἀπὸ τὴν πίσω μεριὰ τοῦ σπιτιοῦ ξεχώριζεν ἡ πράσινη γραμμὴ τοῦ κάμπου. Κεχριμπαρένια γυάλιζαν τὰ σταφύλια στὰ κλή-

ματα κ' οἱ σταφίδες μαυρολογούσανε στάλῳνια. Πῶς μοσχοβολοῦσεν ὁ κάμπος ὁ πολύκαρπος! Κάθε νοικοκύρης, μὲ τὸ γλυκοχάραμα καὶ μὲ τὸ σουρούπωμα, βρισκότανε σὲ σῦρε κ' ἔλα ἀδιάκοπο. Κ' ἡ ἀργατιά, Κεφαλλονίτες μὲ τσαπιά κι' Ἀμπλανίτισσες μὲ καλάθια, περνολογοῦσαν ἀπὸ κάτω ἀπ' τὸ παραθύρι. Κ' ἡ θάλασσα τοῦ ἔστελνε τὴν ἄρμη της, κι ὁ κάμπος τὴ μοσχοβολιά του. Κι ὅσο τὸν ἐννοιωθε τὸν ἑαυτοῦ του σακατεμένο, τόσο τοῦ φαίνονταν ὁ κόσμος ὡραιότερος· κι ὅσο τᾶβλεπε μαραζωμένα τὰ νιάτα του, τόσο τοῦ φαίνονταν ὁ κόσμος πῶς ξανάνιωσε. Ποῦ θάρμνιζε καὶ ποῦ θὰ δούλευε; Ζωὴ κι αὐτή, νὰ τὴνὲ ποῦμε!

Οἱ σύντροφοι δὲν τὸν ἐστένευαν, κύτταζαν μόνο νὰ τὸν καλοκαρδίσουν, καὶ ὅλο τοῦλεγαν, πῶς θὰ σιάξῃ τὸ πόδι μὲ τὸν καιρό, καὶ καθὼς δὲν ἤθελε νὰκούσῃ τίποτε γιὰ τοὺς γιατροὺς τοὺς διαβασμένους, ποὺ ἔβγανε ἡ Ἀθήνα, τοῦ μιλοῦσαν ὅλο γιὰ κομπογιαννίτες τοῦ χωριοῦ, ποὺ γιάτρευαν κάθε λογῆς ἀρρώστια μὲ τὰ δικά τους γιαιτροσόφια. Καί, καθὼς τυχαίνει πάντα, καθένας εὑρίσκε στα βάρη τοῦ μυαλοῦ του μιὰν ἱστορία μ' ἓναν ἀρρωστο ἀποφασισμένο ἀπ' τὸ γιαιτρὸ καὶ γλυτωμένο ἀπ' τὸν κομπογιαννίτη. Μὰ καὶ νέοι καὶ γέροι, ψαράδες, καρaboκύρηδες, πpαματευτάδες, ξωμάχοι, γραφιάδες, ὁ δάσκαλος, ὁ παπᾶς, κι ὁ δήμαρχος ἀκόμα, κι ὅλοι ὅσοι ἔρχονταν καὶ τὸν ἔβλεπαν, ὅλοι τοῦδιναν γνώμη νὰ μὴ τὸ βάλῃ κατάκαρδα, νὰ κάνῃ ὑπομονή, μὰ καὶ νὰ φεύγῃ μακριὰ ἀπὸ γιαιτρούς. Τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς, δὲ χάθηκαν οἱ πpαχτικοί· αὐτοὶ κάνουν σωστή δουλειά.

Μιὰ μέρα, τὸ δεκαπενταῦγουστο, τpεχᾶτος ἦρθε τᾶποδpαδὺς ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάνας. Ἐφτασεν ἀπ' τὸ χωριὸ τῆς Λυγαριάς ἓνας περίφημος γιαιτρολόγος, ὁ Κοπανίτσας· καλε-

σμένος ἀπ' τὸ σπίτι τοῦ Μελέτη, γιὰ νὰ τοῦ γιατρέψῃ τὴ φάγοσσα. Ἦταν ἀκουσμένος σ' ὅλη τὴ Ρούμελη, καὶ πέρ' ἀκόμα στὸ μισὸ Μωριά. Καὶ καθὼς τὸν παίρνουν μυρουδιά στὸ Θαλασσοχώρι, κόσμος καὶ κόσμος τρέχει νὰ τονὲ βρῇ. Γιὰ κάθε ἀρρώστια ξέρεи, καὶ ὅλες τὶς γιατρεύει χειροῦργος μοναδικός. Ὅσους κι ἂν ῥώτησε γι' αὐτὸν ὁ Γιαννάκος, τοῦ εἶπαν, πὼς κάνει θάματα. Γιατί νὰ μὴ τὸν φέρουν νὰ ἰδῇ τὸ Μῆτρο; Τί θᾶχαναν;

Μὲ τὸν καημό, ποῦ τραβοῦσε ὁ Μῆτρος, τοὺς ἐκατάφερε ἀγάλι' ἀγάλια ὅλους ἐκείνους, ποῦ τὸν ἀγαποῦσαν, ποῦ τὸν ἐσυγύριζαν καὶ τὸν παραστέκονταν, τοὺς ἐκατάφερε καὶ πίστευαν, πὼς τὸ χειρότερο κακὸ δὲν ἦταν πὼς χτύπησε τὸ πόδι του, ἀλλὰ πὼς θᾶμενε κουτσὸ τὸ πόδι του. Νὰ τὰ δοκιμάσουν ἔπρεπε ὅλα, γιὰ νὰ προλάβουν τέτοια συφορά! Καὶ νὰ μὴν τὰ πολυλογῶ, τὸν ἔφεραν τὸν Κοπανίτσα. Τὸν ἤθελε τὸ παιδί, τὸν ἤθελεν ἡ μάννα, τὸν ἤθελαν οἱ τρεῖς τοὺς κι ὅλο τὸ συγγενολόγι. Καὶ ὅσους ῥώτησαν τοὺς εἶπαν: «Νὰ τὸν πάρετε!»

Φουστανελλᾶς, ἀπάνω κάτω πενηντάρης, ψηλός, ξερακιανός, μυταρᾶς καὶ σπανὸς καί, μωρὲ παιδιά, σημειωμένος. Σὰ νὰ τοῦ ξυνοφάνηκε τᾶρρωστου, καθὼς τὸν ἀντίκρουσε· μὰ τί νὰ κάμῃ πιά; Στραβὸς μ' ἓνα μάτι, ποῦ ἔβλεπε γιὰ δυὸ ἀποκάτου ἀπ' τὴ μαυρίλα τῶν μαλλιαρῶν τοῦ φρυδιῶν· μὰ μπῆκε στὸ σπίτι μ' ἓναν ἀέρα, μ' ἓναν ἀέρα! Τὸ κύτταξε τὸ πόδι, τὸ ζούπηξε, τὸ γύρισε.

«Θὰ στὸ γιατρέψω, εἶπε· θὰ στὸ κάμω κατὰ πὼς ξέρω γώ.

—'Απ' τὸ Θεὸ καὶ στὰ χέρια σου, γιατρέ.

—Νὰ περάσουν πρῶτα τρεῖς τέσσερες μέρες. Θὰ πᾶμε κατὰ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ. Τώρα εἶναι ἡμέρες ἀχαμνές· θὰ βροῦμε τὴν καλὴ τὴ μέρα. Γιατὶ εἶναι ἡμέρες, ποῦ καὶ

ἀπλὸ αἷμα νὰ πάρῃς ἀπ' τὸν ἄνθρωπο, μπορεῖ νὰ τοῦ φέρῃς μεγάλην ἀρρώστια, μπορεῖ νὰ τὸν χαλάσῃς. Ἔχουμε τώρα δεκατρεῖς τοῦ μηνός· θὰ ἰδοῦμε στὶς δεκάξι».

Κ' ἐγύρισε στὴν Δήμαινα προστάζοντας γοργά:

«Πέντε δράμια σιναμική, δέκα δράμια μαστίχα, ὀχτὼ δράμια ρεβέντι, πέντε δράμια ἀρσενικὸ λιθάνι, δυὸ δράμια πιπερόρριζα, δυὸ δράμια κανέλλα· κοπάνισέ τα. Πάρε μία ὀκτὰ μέλι, βγάλε τὸν ἄφρό του, βράσε τὰ λιγάνι μὲ τὸ μέλι, ὕστερ' ἀνακάτωσέ τε καλὰ καὶ δίνε του νὰ τρώῃ· αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ δυναμωτικὸ μαντζούνι· μ' αὐτὸ μπορεῖ νὰ βαστάῃ κάθε τι· ἔχει ἀνάγκη νὰ δυναμώσῃ».

Κι ὅσο ποὺ νάρθοῦν οἱ δεκάξι τῷστρωσε βαρεῖα στὸ σπίτι· μήτε ἀπὸ τὸ σπίτι τὸν ἄφηναν νὰ φύγῃ· ἔπρεπε νὰ τὸν εὐχαριστήσουν μὲ τὸ παραπάνω τὸ γιατρό· μήτε κι ὁ γιατρὸς εἶχεν ὄρεξη νὰ γυρνᾷ στὰ μαγειρεῖα τοῦ Θαλασσοχωριοῦ καὶ νὰ ξενοχτάῃ στὰ χάνια του. Κ' ἦτον ὅλο λόγια, κι ὅλο ἱστοροῦσε τὰ πράματα καὶ τὰ θάματα τῆς γιαιτροσύνης του. Κι ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάναμας, ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας καὶ ἡ Ταρία Ταρέλλα δὲν τὸν ἄφηναν ἀπ' τὸ πλάϊ τους καὶ τὸν ἄκουγαν μὲ στόμα ὀλάνοιχτο.

Καὶ ξημέρωσεν ἡ μέρα, ποὺ τὴν περίμεναν μὲ καρδιοχτύπι. Στὶς δεκάξι τοῦ τρυγητῆ, μὲ τοὺς μούστους καὶ τὰ πρωτοβρόχια, μὲ τὰ στερνὰ τὰ χελιδόνια καὶ τὰ στερνὰ σταφύλια, λέει ὁ Κοπανίτσας τοῦ Μήτρου:

«Καρδιά κομμάτι· θὰ πονέσῃς λιγάνι, κ' ὕστερα ὅλα θὰ περάσουν.

— Ἀπὸ πόνους βαστάω, γιατρέ· μόνο τὸ πόδι μου...»

Ὁ Κοπανίτσας ἔκαμε νόημα στὸ Μᾶρκο τὸν Κανίνια καὶ στοὺς ἄλλους δυό:

« Νὰ τὸν κρατήσετε καλὰ, μὰ καλὰ... Κυρά, τὸ τοίμα-
σες τ'ἀνακόλι; »

Στὴ μέση τοῦ ὄντ'α στρώσανε χράμια καὶ παπλώματα,
κι ἀπάνω ἐκεῖ τὸν ξάπλωσαν τὸ Μῆτρο.

« Ἔτοιμο τὸ ρακί; — Ἔτοιμο. Πιέ, Μῆτρο! » Κι ὁ Μῆτρος
τὸ ρούφηξεν, ὡς πενήντα δράμια.

« Γειά σου, θερίο! »

Καὶ πιάνει καὶ τότε βάνει ἀνάσκελα κι ἀρπάζει τὸ πόδι
τὸ δεξί, τὸ πονεμένο, καὶ τὸ σταυρώνει ἀπάνου στὸ ζερβὸ
τὸν ὦμο· κι ἀδράχνει καὶ τὸ ζερβὶ καὶ τὸ σταυρώνει ἀπάνου
στὸ δεξὶ τὸν ὦμο. Κ' ἔπειτα δίνει μιά, καὶ πατάει, ναί,
πατάει ἀπάνου στὸ χτυπημένο πόδι. Ἕνα κρᾶν ἀκούστηκε,
κ' ἓνα μούγγρισμα, ἓνα λιονταρήσιο μούγγρισμα τοῦ βασα-
νισμένου. Τὸ σπῖτι ἐσείστηκε· κ' οἱ τρεῖς δὲ μπορούσαν νὰ
τὸν κρατήσουν, ὅπως ἀνατινάζονταν καὶ σπαρτάριζε.

« Βόθηα, Χριστὲ καὶ Παναγιά! ἔκραξε ἡ Δήμαινα.

— Μωρέ, μὴ λιγοφυχᾶς, Μῆτρο! ἔκαναν οἱ ἄλλοι.

— Μ' ἔφαγες, ὅχ! μούγγριζεν ὁ Μῆτρος.

— Τώρα εἶσαι σαῖνι! σὲ δεκατέσσερες μέρες θάβγῃς ὅξω! »

Εἶπεν ὁ Καπανίτσας καὶ πάλι ἐγύρισε στὴ Δήμαινα
προστάζοντας γοργά:

« Μολίβι κοπανιστό, βάλε το στὸ ξίδι, νὰ κάμῃ δυὸ μέρες,
ἔπειτα κάψε το καλὰ μὲ τὸ θειάφι, νὰ γίνη στάχτη· κι αὐτὴ
τὴ στάχτη ἀνακάτωσέ την μὲ χῶμα κόκκινο, κερὶ, λιθάνι,
μαστίχα κι ἀγουρόλαδο, καὶ βάλε την ἀπάνου στὸ πόδι τὴν
ἀλοιφή πρῶτ' ἑβράδου ».

Κι ἄλλα λόγια δὲν ξανάειπεν, οὔτε πρόσταξεν. Ἐξω στὴν
πόρτα τὸν περίμενε τὸ μουλάρι του. Ἐχωσε στὸ σιλάχι του
τὰ δυὸ εἰκοσιπεντάρικα, ποὺ πῆρε κατὰ τὴ συμφωνία· στὸν

ἄρρωστο καὶ τοὺς γεροὺς ἄφησε γειά, καὶ κανεῖς δὲν τὸν ξανάειδε.

Ἀπὸ τότε κι ὁ Μῆτρος ὁ Ῥουμελιώτης δὲν ξανάειδε προκοπή. Πέρασαν οἱ δεκατέσσερες μέρες κι αὐτὸς δὲν εἶχε σηκωθῇ ἀπὸ τὸ στρῶμα του, κι οὔτε ποὺ ξανασηκώθη. Τὸ πόδι πλήγιασε κι ἀφόρμισε· κι ὁ Μῆτρος μέσ' στὸ στρῶμα σὰν παράλυτος, ἔρρεθεν ἀπ' τὴν ἄρρώστια κ' ἔλειωνεν ἀπὸ τὸν πόνο. Καὶ πέρασαν δυὸ μῆνες. Μπῆκεν ὁ χειμῶνας· νοτιά· σαράντα μερονύχτια ἀδιάκοπη βροχή· χορτάριασαν οἱ τοῖχοι, κι ὁ μολιθένιος οὐρανὸς ἐδάραινε τὴν καρδιά, κ' ἡ νοτιά τρυποῦσε τὰ κόκκαλα· ἀλλοίμονο στὸν ἄρρωστο!

Ἐτυχε τὸ χειμῶνα ἐκεῖνον νὰ διαβῇ ἀπὸ τὸ Θαλασσοχώρι κι ἄλλος γιατρολόγος. Αὐτὴ τῇ φορὰ τὰ μαντᾶτα τᾶφερεν ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας. Ἐπεσαν μιὰ φορὰ στὰ χέρια τῶν γιατρολόγων· ἦταν, φαίνεται, γραπτὸ νὰ μὴ γλυτώσουν ἀπ' τὰ χέρια τους. Μέσα στὴ μαύρη στάχτη τοῦ καημοῦ φτάνει μιὰ τιποτένια ἀφορμή, παραμικρὸ ἄκουσμα, μιὰ ἐλαφρὴ πνοή, κ' ἡ σπίθα τῆς ἐλπίδας τινάζεται ἀπ' τὴ στάχτη. Κι ἄλλος γιατρὸς ἦρθε; Λαχτάρησεν ὁλόκληρο τὸ σπίτι γύρω στὸν ἄρρωστο. Νὰ τὸν πάρωμε κι αὐτόν. Χειροῦργος ἦταν κι αὐτός, Μωραΐτης, Κουζουνόπουλος ἐκράζονταν. Φάνηκε μὲ φούμαρα. Δικὴ του ὑπόθεση τὸν ἔφερε στὸν τόπο ἐκεῖ· βιαστικὸς ἦταν· δὲν τὸν ἐσύμφερε νὰ μείνῃ γιὰ ἓναν ἄρρωστο· μιὰ φορὰ πάλι νὰ τὸν ἰδῇ, δὲ βγαίνει τίποτε. Ἐπρεπε νὰ τὸ πάρῃ δουλειὰ ξεχωριστή, καὶ νὰ κάμῃ ταχτικὴ κούρα· μῆνες χρειάζονται, καιρός, ὑπομονή. Ἐχουν παρᾶ νὰ τοῦ μετρήσουν; ἔτσι καὶ καλὰ· εἰ δὲ μή, δὲν ἔχει τίποτ' ἄλλο νὰ τοὺς πῇ. Κ' ἡ μάνα τοῦ Μήτρου καὶ τὰχώριστα συντρόφια τὸ πῆραν ἀπόφαση. Μάζωξαν ὅτι εἶχαν

καὶ δὲν εἶχαν, ξεπουλήματ' ἀπὸ δῶ, δανεικὰ ἀπὸ κεῖ, ἀνοίχτηκαν κομποδέματα, βοήθειες ἐδόθησαν — γενναῖα φέρθηκαν κ' οἱ θαλασσινοὶ γιὰ τὸν κατακαημένο τὸ Μῆτρο — κ' ἔτσι τοῦ εἶπαν τοῦ Κουζουνόπουλου:

« Πεντακόσες δραχμὲς θὰ σοῦ δώσουμε· μὰ νὰ τὸν γιατρέψῃς πρῶτα. Τίς βάζουμε σὲ δεύτερο χέρι. Θὰ τίς πάρῃς ἀπὸ τὸν Παπαθύμιο.

— Ἄς εἶναι κ' ἔτσι εἶπεν αὐτός », καὶ θρονιάστηκε στὸ σπίτι τοῦ βαρεμένου.

Καὶ δὸς τοῦ μαντζούνια στὸν ἄνθρωπο, δὸς τοῦ βεντουζες στὸ πόδι καὶ βιζιγάντια καὶ ἀλοιφές· καὶ σήκωναν καντῆλες οἱ ἀλοιφές· κ' οἱ καντῆλες ἔσπαναν, κ' ἔτρεχεν ὕλη, καὶ ἀνοιξε πληγὴ τὸ πόδι, κ' ἔβαζε μέσα φτίλι, καὶ τὴν ἄλλαζε κάθε μέρα, καὶ τὴν ἀνοιγε κάθε αὐγὴ, καὶ τὴν ἄρμεγε. Πενῆντα μέρες τὸ ἐπιχειρίστηκε μὲ τέτοιον τρόπο. Καὶ τίς πενήντα ἔτρωγε κ' ἔπινε κ' ἐκοιμότουν στὸ σπίτι σὰν πασᾶς, καὶ ξόδευεν ἡ Δήμαινα. Καὶ πάει καλῆτερα, καὶ ὅλο καὶ καλῆτερα ἔλεγε σ' ὅσους τὸν ἐρωτοῦσαν. Στὰ στερνὰ ζήτησε καὶ καμιὰ πενήντα δραχμὲς. « Πάει καλῆτερα, καὶ ὅλο καὶ καλύτερα! » Καὶ τίς πῆρε καὶ οὔτε ποὺ ξαναφάνηκε.

Κι ὁ βαρεμένος μέρα τὴ μέρα καὶ ὥρα τὴν ὥρα πῆγαινε χειρότερα. Καὶ ξαναφάνηκε στὸ σπίτι ὅχι πλέον ὁ γιατρολόγος τῆς Λυγαριᾶς, οὔτε ὁ Μωραΐτης, ἀλλ' ὁ γιατρὸς τοῦ Θαλασσοχωριοῦ, ὁ πρῶτος, ποὺ τὸν εἶχε κυττάξει. Πάλι στὰ πόδια τοῦ ἔπεσαν. Ἄλλ' ὅταν τὸν ξανάειδεν ὁ γιατρὸς τὸν ἄρρωστον ὕστερ' ἀπὸ ἑφτὰ ὀχτῶ μῆνες ποὺ τὸν ἄφησε, τόσο

τὸν λυπήθηκε, ποὺ ξέχασε καὶ νὰ θυμώσῃ ἀκόμα καὶ νὰ φωνάξῃ καθὼς ἐσυνήθιζε· λιγάκι καὶ θᾶκλαιγε· μὰ δὲν ἔβγαιναν ἀπὸ τὰ μάτια του δάκρυα.

« Ἀκόμα στὸ στῤῥωμα εἶσαι; τοῦ εἶπε· κάτι θᾶκαμες! Ἀμ' δὲ μ' ἀκούτε, δὲ μ' ἀκούτε μωρὲ σκυλλιά! Δὲ σοῦ εἶπα νὰ μὴν τὸ κουνήσῃς τὸ πόδι; »

Τὸ κύτταξε τὸ πόδι, τὸ ξανακύτταξε, καὶ καθὼς τὸν εἶδεν ἐκεῖνον ἔτσι ἀμίλητο καὶ ἀποσωμένο·

« Ἐ! δὲν ἔχεις τίποτε, τοῦ ξαναλέει, θὰ γίνῃς καλὰ ».

Ἀλλὰ κρυφὰ στῇ μάννα του, καὶ στίς ἄλλες, ποὺ παράστεκαν, εἶπε ξερὰ καὶ παστρικά:

« Ἀδύνατο νὰ γιαιτρευτῇ. Οἱ τσαρλατάνοι, ποὺ φέρατε τότε σκότωσαν τὸν ἄνθρωπο· κόπηκαν τὰ νεῦρα κ' ἔμασαν· γάγγραινα δουλεύει βαθειά· δὲ γλυτώνει, ἂν δὲν τοῦ κοπῇ τὸ πόδι. Κυττάχτε τὸ γρηγορότερο νὰ τὸν πᾶτε στὴν Ἀθήνα· προφτάστε τον ».

Τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες ἡ χήρα ἡ Δήμαινα, τὰ δύο τῆς τᾶδέρφια, ὁ γυρολόγος κι ὁ σιδερεᾶς, ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας, ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάναμας κ' ἡ Ταρία Ταρέλλα, ὁ Παπαθύμιος, ὁ δάσκαλος κι ὁ δήμαρχος πολεμοῦσαν νὰ τὸν καταφέρουν. Τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες ὅλα τᾶκουγε, κ' ἔδινε πάντα μιὰν ἀπόκριση, τὴν ἴδια κι ἀπαράλλαχτη:

« Κάλλιο θάνατος παρὰ νὰ περπατῶ μ' ἓνα πόδι! »

Ἡ ἀλήθεια εἶναι, πῶς κι ὁ δήμαρχος κι ὁ δάσκαλος κ' ἡ Ταρία Ταρέλλα κι ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάναμας κι ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας κι ὁ σιδερεᾶς κι ὁ γυρολόγος κ' ἡ χήρα ἡ Δήμαινα τὸν εἶχαν ἀποφασίσει· δὲν πίστευαν σ' ἀνθρώπου τέχνη πιά· γραφτό του ἦταν, ἔλεγαν, κι ἀπ' τοῦ Θεοῦ τὸ θέλημα περίμεναν. Δὲν ᾔθελαν νὰ τότε στενοχωρήσουν καὶ πολὺ, κι οὔτε

νὰ τὸν ξεγελάσουν, οὔτε νὰ τὸν πᾶνε στὴν Ἀθήνα στανικά. Τὸ κάτω κάτω, ἄς μὴν τὸ κρύβουμε, ὅλοι τοὺς ἀνατρίχιαζαν βαθύτερα ἀπὸ κάθε τι, σὰν ἐφαντάζονταν τὸ Μῆτρο μονοπόδαρο. Τί πεθαμένος, τί σακατεμένος! Καλὰ καλὰ δὲν μπορούσαν νὰ τὸ ξεχωρίσουν τὸν ἀπὸ τᾶλλο, τὰ δυὸ κακὰ. Ὅσο γιὰ τὴ χήρα Δήμαινα, ἀπὸ μῆνες τώρα εἶχε λίγα λόγια καὶ πολλή συλλογή. Ἕνας στοχασμὸς λίγο λίγο ἀνέβαινε κι ἀπλώνονταν ὅσο ποὺ ξεχείλισε μέσα στὸ νοῦ της. Τὸ παιδί τὸ εἶχαν μαγεμένο! Ἡ ἀρρώστια του δὲν ἦταν ἀρρώστια τοῦ Θεοῦ, τὸ κακό του ἦταν ἀνθρώπινο κακό· ἐδῶ δὲν παίζει τύχη, ἐδῶ εἶναι μάγια, τοῦ ἄλλου κόσμου σύνεργα.

Τῆς Μόρφως ἡ μητέρα, ἡ Γαρουφαλλιά μὲ τὸνομα, ποὺ ρίχνει τὰ χαρτιά καὶ ξορκάει τᾶερικά, μάτιασε τὸ παιδί, βάλθηκε νὰ τὸ ξελογιάσῃ μὲ τὴν κόρη της. Κι ἀφοῦ εἶδε, πὼς τῆς ξέφυγε ἀπ' τὰ χέρια, κι ἄλλης θυγατέρα θὰ τὸ ἐπαιρνε, βάλθηκε νὰ τὸ ξεπαστρέψῃ σωστά, τῆς εἶπεν ἡ Ἀργύρω. Μιὰ βραδιά ἡ Ἀργύρω, γυρνῶντας ἀπὸ τὴ βρύση μὲ τὴ βαρέλλα της, εἶδε δυὸ γυναῖκες μισοσκεπασμένες μπρὸς ἀπ' τὸ σπίτι τῆς Δήμαινας· κ' εἶδε στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ τὴν ψηλότερη νὰ φοβερίζει μὲ τὸ χέρι της τεντωμένο πρὸς τὸ σπίτι, καὶ τὴν ἄλλη τὴν κοντούλα νὰ κράζῃ μὲ στρίγγλικη φωνή: «Καλὰ σ' ἔχω!» Καὶ τίς γνώρισεν ἡ Ἀργύρω, τὴ Γαρουφαλλιά καὶ τὴ Μόρφω! Καλὰ τῆς τᾶχαν πεῖ κ' ἡ Δάμπραινα κ' ἡ Ντορογιάνναινα κ' ἡ Καρασεβδοῦ κ' ἡ Μαριγῶ ἡ ζωντοχήρα· βοῦίζεν ὅλο τὸ Θαλασσοχώρι· δὲν ἦταν πιά μυστικό· ἡ Γαρουφαλλιά βάλθηκε νὰ τὸν ξεπαστρέψῃ μὲ τὰ μάγια τὸ Μῆτρο της νὰ μὴν ἰδῇ πιά προκοπή. Τράβηξε κατὰ τὴν Ἄρτα ἡ Γαρουφαλλιά κ' ἤρρε τίς Τούρκισσες, τίς μάγισσες, καὶ τίς πῆρε σημάδια. Κ' ἡ Μόρφω ἡ σκρόφα,

ἀπ' τὴν ἡμέρα, ποὺ ἀρρεβωνιάστηκε στὸ Μελίσσι ὁ Μῆτρος, τὸν ἔγραψε μὲ τοὺς πεθαμένους, καὶ τοῦ ἔκανε συλλεΐ-
τουργο, κ' ἔβαλε καὶ τὸν μνημόνεψαν ζωντανὸ στίς τρεῖς καὶ
στίς ἐννιά, στίς σαράντα, στὰ τριμῆνια, στὰ ξαμῆνια, στὸ
χρονιατικό. Μάννας κόρη! Κι αὐτὰ τὰ μάγια εἰν' ἀλάθευτα·
σ' ὅποιον τὰ ρίξουν ξεπατώνεται. Ἄχ! ἡ σκύλλα ἡ Μόρφω!
Εἶχε στείλει ἡ μάννα τῆς προξενιά τῆς Δήμαινας, προξενιά
γιὰ τὸ Μῆτρο. Κ' ἡ Δήμαινα εἶχε εἰπῇ στὴν προξενήτρα:

« Ἐγὼ τ'ἀνάθρεφα μὲ τὴν τσίτα τῆς σαΐττας καὶ τῆς
χρηϊᾶς τὰ πάθη, καὶ τ'ὀθγαλα παλληκάρι εἰκοσιοχτῶ χρονῶ·
καὶ τώρα π'ἄρχισα νὰ βλέπω τὸ καλὸ του, θὰ τὸ παντρέψω
μικρὸ μικρό; Καὶ ποιὰν νὰ πάρῃ; τὴ Μόρφω! »

Καὶ πάλι ἔβαλε κι ἄλλη προξενήτρα κι ἀποκρίθη καὶ
σ' αὐτή:

« Ἐγὼ νίβομαι κι ἀπονίβομαι· ἂν τὴ θέλῃ, ἄς τὴν πάρῃ.
Μὰ στὸ σπίτι μου νὰ μὴν τὸν ξαναἰδῶ! »

Καὶ σὲ λιγάνι ὁ Μῆτρος ἄλλαξε δακτυλίδια μὲ τὴ Φρόσω
τοῦ Σεβδᾶ.

Ἡ χήρα ἡ Δήμαινα ἄφησε κατὰ μέρος τοὺς γιατροὺς μὲ
τὰ γιατροσόφια τους, κι ἀντὶ νὰ πάρῃ τὸ παιδὶ νὰ τρέξῃ
στὴν Ἀθήνα, τ'ἄφησ' ἓνα πρωὶ στὸ στρῶμα καὶ τράβηξε
κατὰ τὴν Πάτρα. Πῆγε κ' ἤυρε τὴ γριὰ τὴ μάντισσα, ποὺ
ζοῦσ' ἐκεῖ ξακουσμένη σ' ὅλη τὴ Ῥωμιοσύνη, ποὺ μάντευε
γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ γιὰ τὴν ἔχτρα, γιὰ τὸν ἀπάνου καὶ γιὰ
τὸν κάτω κόσμο, γιὰ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὸ θάνατο· ποὺ γιά-
τρευε τὸ μπόδεμα καὶ τὸ μάτιασμα, ποὺ εἶχε γνωριμία μὲ
τίς νεράιδες, κ' ἔπιανε κουθέντες μὲ τὰ ζωτικά. Τὴν ἤυρε
στὴν ἀπάνω χώρα, μέσα σ' ἓνα καλύδι, σκυμμένη ἀπάνου
σὲ χαλκωματένια πέταλα, σὲ ντύματα φιδιοῦ, σὲ λύκου δόν-

τια, σὲ χαρτιὰ καὶ σὲ κόκκαλα, σὲ μπαλσαμωμένα κοράκια, σὲ μαγικά βοτάνια, σὲ μύρια σύνεργα. Καθὼς τὴν εἶδε τὴ Δήμαινα, κούνησε τὸ κάτωσπρο μαντηλωμένο κεφάλι τῆς καὶ εἶπε:

« Ἐέρω γιὰτ' ἦρθες· γιὰ τὸ παιδί σου. Σημάδια του ἔφερες; »

Κ' ἡ Δήμαινα, ποὺ ἦταν ὀρμηγεμένη, τῆς ἔδωσε σημάδια ἀπὸ τὰ μαλλιά του.

« Καλά. Αὐριο τὴν αὐγὴ νάρθηξ νὰ πάρης ἀπόκριση ».

Καὶ γύρισε τὴν αὐγὴ κι ἄκουσεν ἀπὸ τὸ στόμα τῆς μάντισσας:

« Ἀδύνατο νὰ γιαιτρευτῇ· τῶχουν κάμωμα φοβερό! Τὴν ὥρα, ποὺ ἔπесе καὶ χτύπησε, — πρὶν πέση — δώδεκ' Ἀρμένισσες ἔτρωγαν καὶ γλεντοῦσαν· πάτησε ἀπάνου στὸ τραπέζι τους (καὶ τῆς ἔδειξε μιὰ φλοῦδ' ἀπὸ λεμόνι.) Ἡ μιὰ, καθὼς τὸν εἶδε, τὸν ζηλοφτόνεσε, τὸν ἔσπρωξε, τὸν ἔρριξε, τὸν τσάκισε. Τὸν ἔχουνε στὸ μάτι οἱ Ἀρμένισσες. — Θεὸς φυλάξῃ ἀπὸ τέτοια στοιχεῖα — γιὰτ' ἦταν ἀπὸ καιρὸ μαγεμένο τὸ παιδί σου, καὶ ἦταν γραμμένο μὲ τοὺς πεθαμένους! »

Καὶ τῆς ἔδωσε βοτάνια μαγικά, νὰ τοῦ δίνη τὸ ζουμί τους, ὅταν τονὲ θυμῶνῃ ὁ πόνος, νὰ τοῦ περνᾷ. Κ' ἔννοιωσεν ἡ Δήμαινα, πῶς γιὰ παρηγοριὰ τῆς τᾶδινε κι ὅχι γιὰ γιαιτρεία.

Καὶ γύρισε στὸ Θαλασσοχώρι, καὶ στὸ γιό τῆς ἔφερε μόνο τὰ βότανα τῆς μάντισσας, χωρὶς νὰ τοῦ φανερῶσῃ καὶ τὰ λόγια τῆς. Καὶ ὁ γιὸς τὴν περίμενε σὰν τὸ χελιδόνι τοῦ Μαρτιοῦ. Δὲν ἄκουγεν ἀπὸ γιαιτρούς, ἀλλὰ τὰ μάγια τὰ πίστευε. Γιὰ τοῦτο κ' ὕστερα ἀπὸ λίγον καιρό, σὰν ἔφεραν ἀπὸ τὸ Μελίσσι γιὰ νὰ τὸν ἰδῇ μιὰ μάγισσα, μιὰν Ὀδριά,

ὁ Μῆτρος τὴν ἐδέχτηκεν ἐκεῖ στὸ στῶμα καρφωμένος, ὅπως δέχονταν καπετάνιος τὸ πρῶμο τὰ ἐράκι στὰ ταξίδια του. Στάχνό του πρόσωπο ἄστραψαν τὰ μάτια του, κ' ἓνα χαμόγελο, σὰν ἄστρο σὲ φουρτουνιασμένον οὐρανό, τοῦ γλύκανε τὰ χεῖλη. Μονάχα μιὰ φορὰ τὸν εἶδεν ἔτσ' ἡ Φρόσω του, ἡ ἀρραβωνιαστικιά του, κι ὄχι ἄλλος κανεῖς. Ἡ Ὁβριὰ λίγες μέρες εἶχε ποῦ φάνηκε στὸ Μελίσσι ἀπὸ τὰ Γιάννενα. Τὴν εἶχε κλέψει ἓνας Γιαννιώτης καὶ τὴν ἔφερεν ἐκεῖ· βαφτίστηκε καὶ στεφανώθηκεν. Ἐρωτοχτυπημένη, νεοφώτιστη, νιόπαντρη καὶ μάγισσα! Καθαρομελάχρινη, λυγερή, μορφοκαμωμένη καὶ γλυκόλογη· τί χρειάζονταν ἡ μαγική της μπρὸς στὴ ματιά της! Ἐσκυψε καὶ τὸν κύτταξε ἡμερα καὶ σπλαχνικά, κι ὁ Μῆτρος φαντάστηκε, πῶς τελείωσαν τὰ βάσανά του, καὶ δὲν ἀπόμεινε ἄλλο, παρὰ νὰ τονὲ πάρῃ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ νὰ τοῦ εἰπῇ. «Σήκω καὶ περπάτησε!» Κι αὐτὸς νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ περπατήσῃ. Τὰ πίστευε τὰ μάγια, τότε μάγευεν ἡ ὁμορφιά.

Ἡ Ὁβριὰ ζήτησε τὸ δεξί του πόδημα· καὶ τὸ πῆρε κ' ἔρριξε κάτι μέσα σ' αὐτό, κάτι, ποῦ ἔμοιαζε σὰ διάργυρο, καὶ πρόσταξε νὰ τὸ βάλουν ἔξω, πάνω στὰ κεραμίδια νὰ ξενοχτήσῃ.

«Ὅτι κι ἂν ἀκούσετε τὴν νύχτ' ἀπόψε, τοὺς εἶπε, νὰ μὴ μιλήσετε». Καὶ πάλι ξανάειπε στοὺς ἄλλους τοῦ σπιτιοῦ:

«Γιὰ νὰ ἰδῆτε, πῶς κιντυνεύει τὸ παιδί ἀπὸ κάμωμα! τὸ τσάκισαν οἱ νεράϊδες τὸ παιδί».

Καὶ διώρισε κι αὐτὴ κάτι χόρτα, νὰ τὰ πίνῃ βρασμένα μὲ κρασί.

Τὸ βράδυ ἔπεσαν νὰ κοιμηθοῦν. Χειμῶνας ἦταν ἀκόμῃ, μὰ ἡ νύχτα ἦταν ἀνοιξιάτικη, κατὰστερη. Ἡ Δήμαινα μονάχῃ ξενοχτοῦσε τὸ Μῆτρο· στὸ πλάγι του ἔστρωνε κ' ἔπεφτε·

πολλές φορές ξημερώνονταν στὸ πόδι. Τὴ νύχτα ἐκείνη, κι ὅλη τοῦ κόσμου τὴν ὑγεία καὶ τὴν ξεγνοιασιά νὰ κρύβαν μέσα τους, πάλι δὲ θὰ κλειοῦσαν μάτι, μάννα καὶ παιδί. Θυμούνταν τὰ λόγια τῆς Ὀθριᾶς: «Ὅτι κι ἂν ἀκούσεται ἀπόψε νὰ μὴ μιλήσετε!» Καὶ τοὺς δυὸ ἕνας φόβος τοὺς ἐτάραζε καὶ μιὰ ἐλπίδα τοὺς ἐζέσταινε. Στὸν πλατὺν ὄντα τὸ κρεμαστὸ καντήλι θαμποφωτᾷ, κι ἄλλο δὲν ξεχώριζαν μέσα ἐκεῖ, παρὰ τὸ εἰκονοστάσι μὲ τὸ μαυρισμένο τὸ Χριστὸ καὶ τὸν ἀσημωμένο Ἄη Νικόλα, κ' ἕνα τρομπόνι μ' ἕνα κουπί, καὶ τὰ δυὸ παραρριχτὰ σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ τοίχου. Κι ὁ Μῆτρος κάρφωνε ἄγρυπνος τὸ μάτι ἀπ' τὸ καντήλι στὰ κονίσματα, κι ἀπὸ κεῖ στὴ γωνιά, σὰν κάτι τι νὰ καρτεροῦσε νᾶβγῃ ἀκόμα κι ἀπ' αὐτά, ποὺ ξάνοιγε μονάχα στὸ σκοτάδι ἐκεῖ, κάτι μυστικὸ κι ἀνέλπιστο· καὶ μέσα στὸ σκοταδερὸ τὸ φῶς, ὁ ἥσκιος πῶρριχνε ὁ Χριστὸς καὶ τᾶσημένιο φέγγος τ' Ἄη Νικόλα καὶ τοῦ κουπιοῦ τὸ μάκρος καὶ ἡ θωριά τοῦ τρομπονιοῦ σμίγανε καὶ φάνταζαν, καὶ γίνονταν μαυράδια ἀλλόκοτα καὶ σχήματα, ποὺ σειοῦνταν, σὰ νὰ κρυφομίλαγαν, καὶ πλάσματα ἀλλόκοτα, ποὺ λίγο μόνον ἔλειπε γιὰ νὰ ξεσκεπαστοῦν καὶ νὰ φανερωθοῦνε ζωτικὲς καὶ μοῖρες καὶ ψυχές... ποιδὲς ξέρεῖ τί θὰ φανερώνονταν; Κ' εἶχε χτυπόκαρδο ὁ καημένος, κι ὁ νοῦς του ἦτανε γεμᾶτος ἀπὸ ἱστορίες ἄλλου κόσμου καὶ παραμύθια ἄλλου καιροῦ, καὶ πρόσμενε σὰν κατὰδικος νὰ ἰδῇ· θὰ τονὲ κόψουν ἢ θὰ τοῦ δώσουν χάρη; Καὶ σὰν ἦρθαν τὰ μεσάνυχτα, ἐκεῖ, ποὺ ἡ νύχτα ἦταν ἀνοιξιὰτικη, κατὰστερη, γεμάτη σιγαλιά, ψηλὰ στὰ κεραμίδια τοῦ σπιτιοῦ ξεσπάει μεγάλη ταραχή, χαλίκια πέφτουνε σὰ νᾶστησαν πετροπόλεμο τοῦ σπιτιοῦ, χαλάζι λὲς καὶ ρίχνει ὁ οὐρανὸς ἀπάνω στὴ σκεπή· σφυρίγματα γροικοῦνται,

μιλήματα ακούγονται. Ταράζεται τὸ πάτωμα, βογγοῦν τὰ παράθυρα, τρίζουν οἱ πόρτες, μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ χοροπηδοῦν παράξενα καντήλια καὶ κονίσματα καὶ φῶτα καὶ σκιές. Πιάνετ' ὁ ἀνασασμός του· δὲ μπορεῖ, ἀλλ' οὔτε καὶ ποὺ θέλει νὰ μιλήσῃ· θυμᾶται τῆς Ὀθριᾶς τὰ λόγια, τρέμει μὴν τοῦ πάρουν νεράϊδες τὴ μιλιὰ· μὲ τὸ μακρὸν ῥαβδί, ποὺ κρατοῦσε στὸ πλευρό, κουνάει τὴ μάννα του μήπως κοιμᾶται καὶ δὲν ἔννοιωσε τί ἔτρεχε· κ' ἡ μάννα δίχως νὰ μιλήσῃ χτυπάει τὸ πάτωμα, γιὰ νὰ τοῦ πῇ, πῶς ἦταν ἐξυπνη καὶ τὰ κατάλαβε. Κι ἀπὸ τὴν ὥρα ἐκείνη, μάννα καὶ παιδί, στέκονταν ἄσειστοι κι ἀμίλητοι καὶ καρτεροῦσαν, καὶ κάθε κρότος εἶχε πάφει κ' ἡ σιγαλιὰ ξαναχύθηκε, κ' οἱ δύο τους ἄκουγαν, ὅλο κι ἄκουγαν σφυρίγματα, πετροβολιές, φωνές, ὡς τὰ ξημερώματα.

Καὶ ξημερώνοντας, νὰ κ' ἡ Ὀθριά! Τῆς λὲν τί ἔτρεξε τὴ νύχτα· ζητάει τὸ πόδημα ποὺ ξενύχτησε στὰ κεραμίδια, τὸ κοιτάει καλὰ καλὰ, λιγάκι συλλογίζεται, γλυκογελάει τοῦ Μήτρου καὶ λέει χωριστὰ τῆς Δήμαινας;

«Δὲ σᾶς τὸ εἶπα ἐγώ; τὸ παιδί εἶναι μαγεμένο· τῶν ἀδυνάτων νὰ γιατρευτῇ. Ἄν πιάνονταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μὲ τὰ μαντολόγια καὶ δὲν ἔμπλεκε μὲ γιατρούς, θὰ γλύτωνε· αὐτὸ εἶν' ἡ ἀλήθεια!»

Κι ὅσο τοὺς ἀπέλπιζαν κ' οἱ μάντισσες, τόσο στὰ μαντολόγια ἔρριχναν τίς ἐλπίδες τους. Κ' ἡ Δήμαινα μὲ τὰ δέρφια της, τὸ γυρολόγο καὶ τὸ σιδεῖ, πῆραν στερνὴ μεγάλη ἀπόφαση. Στὸν Ἐπαχτο ζοῦσεν ἓνας μάντης. Διάβαζε τὴ σολο-

μονική· δὲν ἦταν παίξε γέλασε· μέσα σ' αὐτὴ μάθαινε πῶς
γιατρεύεται κ' ἡ πιὸ κακὴ ἀρρώστια. Εὐόριζε τὰ δαιμόνια,
μέσα σὲ ἀσκιὰ τὰ κλειοῦσε καὶ μέσα σὲ ἀγγεῖα τὰ φυλάκωνε,
γιατ' εἶχε τὴ σφραγίδα τοῦ Σολομῶντα καὶ μ' αὐτὴ τὰ σφρά-
γιζε. Γνώριζε ποῦ φύτρωνε τὸ τετράφυλλο τριφύλλι καὶ
μ' ἐκεῖνο ἔκανε ὑποταχτικούς του τὰ ζωτικά. Κ' ἐστείλανε
στὴν Ἑπαχτο τὴν Ταρία Ταρέλλα μὲ χρήματα, μὲ γράμματα,
μὲ σημάδια καὶ μὲ χίλια παρακάλια. Ὁ μάντης πιά θάλεγε
τὸν τελευταῖο λόγο· τὸ πῆραν ἀπόφαση· δὲν εἶχαν πλέον νὰ
ἐλπίσουν ἀπὸ πουθενά.

Καὶ μ' ἓνα ψαροκάϊκο κίνησεν ἡ Ταρία Ταρέλλα ἴσα κατὰ
τὴν Ἑπαχτο. Κ' ἔφτασεν ἀποβραδύς, καὶ δίχως νὰ ξανασάνη,
νὰ ξεκουραστῇ, δίχως νὰ πῇ κανενὸς τίποτε, ρωτῶντας καὶ
γυρεύοντας, τὸν ἡῦρε τὸν μάντη τὸ ἴδιο βράδυ. Κι ὁ μάντης
ἦταν ἓνας παλιοντυμένος κιτρινιάρης, μὲ κάτι μακρυὰ γένεια
ὀλόμαυρα· μιλοῦσε σιγαλὰ καὶ ποτέ του δὲ γελοῦσε. Τοῦ
ἔβαλε στὸ χέρι ἡ Ταρία Ταρέλλα ἓνα δεκάρικο καὶ τοῦ λέει:

«Νὰ κυττάξης ἓναν ποῦ δὲ μπορεῖ, καὶ νὰ τὸν κάμης καλά.»

Κι ὁ μάντης ζήτησε κι αὐτὸς σημάδι, τρίχες ἀπὸ τὰ μαλ-
λιά τοῦ Μήτρου, κι ἀποκρίθηκεν εὐτὺς:

«Αὔριο τὸ πρωί, στίς τέσσερεις, μὲ τὸ σαλέπι, νὰ βρεθῇς
ἐδῶ».

Καὶ τὸ πρωί, στίς τέσσερεις, μὲ τὸ σαλέπι, ὁ μάντης ἔλεγε
στὸ σύντροφο τοῦ Μήτρου:

«Μῆτρο τονὲ λὲν τὸ βαρεμένο, στὸ Θαλασσοχώρι κάθεται,
τὸ σπίτι του εἶναι ἀντίκρυ ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά· χήρα ἡ μάνα
του, Δήμαινα τηγὲ κράζουν...»

Καὶ τᾶχασεν ἡ Ταρία Ταρέλλα, κι ἀνατρίχιασε· δὲν τοῦ
εἶχε εἰπεῖ τίποτε, μήτε καὶ μὲ κανέναν ἄλλο εἶχε μιλήσει

ἐκεῖ στὸν Ἑπαχτο. Καὶ νὰ τώρα ποὺ τᾶξερεν ὅλα ὁ μάντης!
Κ' ἔκαμε τὸ σταυρό του.

Καὶ γρήγορα γρήγορα ὁ μάντης τοῦ εἶπε τότε:

«Νὰ μαυροφορέσει' ἀπὸ τώρα! Τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατο
νὰ ἰδῇ προκοπή. Ὅλα τὰ μάζωξα κι ὅλες τὶς πρόσταξα.
Κι ἀπὸ παντοῦ ἀγροΐκαγα: Ὅ,τι μέλλει δὲν ξεμέλλει, κι ὅτι
γράφει δὲν ξεγράφει. Τᾶχ' ἡ Μοῖρα στὸ χαρτί, πελέκι δὲν
τὰ κόβει. Τὸν ἔφαγαν τὰ μάγια τῆς ἀγάπης· κακὰ στοιχειὰ
τονὲ χτύπησαν. Σύντεκνε, πάρ' το ἀπόφαση».

Πέρασε κι ὁ χειμῶνας. Ἐλειώσαν τὰ χιόνια τοῦ Ζυγοῦ,
μόνο ἡ κορφὴ του πρόβαλεν ἀκόμα τυλιγμένη σὰ μέσα σὲ
φιλὸ κατάλευκο γιασμάκι. Στὸ Μισόκαμπο λουλούδιζαν οἱ
μυγδαλιές καὶ στὰ σπιτάκια τοῦ Θαλασσοχωριοῦ, μέσ' ἀπὸ
κάθε χαγιάτι καὶ κάθε λιακωτό, μέσα σὲ λογῆς λογῆς γαστροῦ-
λες καὶ κασσελλάκια, πρασίνιζεν ὁ βασιλικός, τὸ δυόσμο, τὸ
δεντρολίβανο, κι ἀνθίζαν τὰ ῥόδα, τὰ γαρούφαλλα, τὰ μανου-
σάκια καὶ οἱ βιολέττες. Καὶ τὸ πιὸ φτωχόσπιτο τὸ ἔβλεπες
πλούσιο σὲ μυριστικά, καὶ τὰ κορίτσια τοῦ Θαλασσοχωριοῦ,
μὲ τὶς θρεμμένες πλεξίδες καὶ τὰ βεργολυγερά κορμάκια τους,
τὸ εἶχαν ξεχωριστὴ δουλειὰ τὴν ἀνοιξή νὰ τὰ ποτίζουν καὶ
νὰ τὰ ξεδιαλέγουν τὰ λουλούδια τους. Κ' ἐκεῖ κάτω ἀπὸ τὰ
χαγιάτια κι ἀπὸ τὰ λιακωτά, σὲ πόρτες καὶ σὲ παράθυρα
κι ἀνάμεσα στὶς γάστρες ἔχτιζαν καὶ τὰ χελιδόνια τὶς φωλιές·
τί εὐκολα ποὺ εὑρισκαν τόπο γιὰ νὰ χτίσουν τῆς φωλιές
τους ἐκεῖ πέρα· ὅσο φτωχότερα ἦταν χτισμένο τὸ σπιτί, τόσο
πλουσιώτερα, τόσο ἀφοδώτερα ζοῦσαν τὰ χελιδόνια τὰ καη-
μένα· καὶ θαρρεῖς τὸ γνῶριζαν κι αὐτά.

Στὸ σπιτικὸ τοῦ Μήτρου τοῦ Ρουμελιώτη κανένα λουλούδι
δὲν εἶχε ἀνοίξει· δυὸ τρεῖς γαστροῦλες ἐστέκονταν ἀπάνω στὸ

μπαλκόνι γυμνές, σὰ νὰ διάβηκε ἀπάνω τους ἀράπικο ποδάρι. Στὸ μυαλὸ τῆς Δήμαινας φροντίδες γιὰ λουλούδια δὲ χωροῦσαν. Τὸν περασμένο χειμῶνα ἔρριξε τ'ἀνεμόδροχο τὶς γάστρες μὲ τὶς τάβλες, ποὺ τὶς κρατοῦσαν καὶ στόλιζαν τὴ μπροστινὴ τὴν ὄψη τοῦ σπιτιοῦ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη, καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ καὶ τὶς φωλιές, ποὺ καρτερούσανε τὰ χελιδόνια. Κανεῖς δὲ συλλογίστηκε νὰ τὶς ξαναστυλώσῃ. Καὶ σὰν ἤρθεν ἡ ἀνοιξὴ καὶ γύρισαν καὶ τὰ πουλιά της, δὲ σταθῆκανε στὸ σπίτι κ' ἔφυγαν τὸ χαλασμό, ἀνήσυχα χτυπῶντας τὰ φτερά.

Πέρασαν οἱ ἀποκριές, κ' ἡ μεγάλη Σαρακοστή, μὲ τὸ καλὸ, ἦτανε στὰ τελευταῖα. Κ' ἡ ἐβδομάδα τῶν Παθῶν ξαναγύρισεν. Ὁ ἀπρίλης, νιόφερτος, ξανάνιωσε τὴ ζωὴ καὶ νέα δύναμη σκορποῦσε γιὰ τῆς ζωῆς τὸν ἀγῶνα· νέες χαρὲς ἐννοιῶθεν ἡ ψυχὴ, νέες φροντίδες ξεφυτρῶνανε στὸ νοῦ· σὰν τ'ἀνθη ξάνοιγαν οἱ ἀγάπες, οἱ ἐκκλησιᾶς ἀνοιχτὲς μοσχοβολοῦσαν ἀπὸ λιθάνι, κ' οἱ καρδιές, ἀνοιχτότερες, μοσχοβολοῦσαν ἀπὸ ἐλπίδες. Τέτοια ἐποχὴ γλυκαίνεται κι ὁ βρασνισμένος· κι ὁ ἀπελπισμένος παίρνει ὁρμὴ· κι αὐτός, ποὺ εἶν' ἔτοιμος νὰ ξεψυχήσει, τὴν ἀγκαλιάζει σφιχτότερα τὴ ζωὴ, κυττάει νὰ τὴν πουλήσῃ ὅσο μπορεῖ ἀκριβώτερα.

Ὁ Μῆτρος δὲν εἶχε πλέον γλυτωμό. Μετρημένες ἦταν οἱ μέρες του. Πᾶνε κ' οἱ γιατροὶ μὲ τὰ γιατρικά, πᾶνε κ' οἱ μάγισσες μὲ τὰ μαντολόγια. Γαγγραίνιασε τὸ πόδι. Τὸ φάρμακι ἀνέβαινε ὀλοένα κι ἀπλωνότανε στὸ αἷμα. Κ' ἐκεῖνος ἀμίλητος, ἄσειστος, μόνο τὰ μάτια του μιλοῦσαν, γοργοκίνητα, γυαλιστερά, λὲς καὶ περίμενε τὸ Χάρο γιὰ νὰ λογαριαστοῦν. Ἡ δόλια ἡ Δήμαινα εἶχε καταντήσῃ ἀγνώριστη ἀπὸ τὴν ἀγρύπνια κι ἀπὸ τὴ λύπη, σωστὸ σαράβαλο. Ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας, ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάναμας κ' ἡ Ταρία Ταρέλλα

οὔτε μιλοῦσαν οὔτε τὸ κουνοῦσαν ἀπ' τὸ πλευρό του. Τῇ μεγάλῃ Πέμπτῃ ἔφεραν τὸν παπᾶ Θύμιο καὶ τὸν μετάλαβε.

Ἡ μεγάλη Παρασκευὴ ξημέρωσεν, ὅχι σαν τὶς ἄλλες χρονιές, μὲ μαῦρον οὐρανό. Ξημέρωσε καταγάλανη κι ὀλόξανθη. Μὲ τὴν πρώτη ἀχτίνα τοῦ φωτός, ποὺ γλίστρησεν ἀπὸ τὴ χαραμάδα στὸ στῶμα τοῦ Μήτρου, ὁ Μῆτρος ἐσπαρτάρησε κ' ἔβγαλε φωνὴ τρανὴ κ' ἔκραξε :

« Μάννα, ἥλιο θέλω, ἀέρα θέλω· ἀνοιξε τὸ παράθυρο ! »

Κι ἀνοίγει τὸ παράθυρο κι ὁ ἥλιος πλημμυρίζει τὸ σκοτιδιασμένο, τὸ ἔρμο σπίτι. Σὰν πανηγύρι χύνεται τὸ φῶς του σὲ πάτωμα, σὲ τοίχους καὶ σὲ κάθε τι. Τὸν περιχύνει τὸν ἄρρωστο, καὶ θᾶλεγγες πὼς ἦταν ὁ ἥλιος ὁ μόνος γιατρὸς κι ὁ μόνος μάγος. Τὰ μακριὰ κι ἀχτένιστα μαλλιά του τὰναταράζει τὸ πρωινὸ τᾶγέρι, ποὺ μὲ βία χύθηκεν ἀπ' τὰνοιχτὸ παράθυρο. Κι ἀπ' τὰνοιχτὸ παράθυρο τὰ μάτια του τραβᾶνε ἴσα, ὀλοῖσα, κι ἀνταμώνονται μὲ τὸν ἥμερο γιालὸ τοῦ Θαλασσοχωριοῦ· τὸν ἴδιο τὸ γιालό, ποὺ ἀλλάζει χίλια χρώματα σὰ χίλια ὄνειρα σὲ κάθε χρυσοφίλημα τοῦ ἡλιοῦ ἀπ' τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ. Μόνο πὼς ὁ αὐγουστος δὲ μπορούσε τότε νὰ τοῦ δώσῃ τὴ μυστικὴ ἐμορφιά, ποὺ σήμερα τοῦ δίνει ὁ ἀπρίλης, πλασμένη ἀπ' ὅλες τὶς πνοὲς κι ἀπ' ὅλες τὶς λαχτάρεις τῆς ζωῆς. Καὶ σὲ μιὰν ἄκρη τοῦ μώλου, τὰ μάτια του ξανοίγουν ἓνα καϊκάκι, τὸ ἴδιο τὸ καϊκάκι του, ξαρματωμένο ἐκεῖ, παραρριμμένο. Καὶ σὰ νὰ φώτισεν ὁ ἥλιος τὸ λογισμό του πρὸ βαθεῖα κι ἀπὸ τὸ σπίτι του, κατάλαβε κι αὐτὸς πὼς ἦρθεν ἡ στερνὴ του ὥρα, πὼς ὁ Χάρος πλάκωσε καὶ πὼς ἔπρεπε νὰ παραδοθῇ σὰν ἄξιο παλληκάρι, μὰ τὸν κύρ ἥλιο, ποὺ τοῦ φώτιζε τὸν ὑστερνό του δρόμο. Κι ὁ μάγος ὁ ἥλιος τὸν ἐμά-

γεφε, τὸν ἐμέθυσε μ' ἓνα παράξενο κι ἀπάντεχο κρασί, καμωμένο ἀπὸ ζωῇ κι ἀπὸ θάνατο.

« Ἕνα καθρέφτη, μάννα, ἓνα καθρέφτη ! »

Τοῦ ξάναψεν ἔξαφνα ἡ ἔγνοια τοῦ στολιδιοῦ· ἤθελε νὰ συγυρίσῃ τῇ λεβεντιά του γιὰ τὸ ταξίδι τοῦ κάτου κόσμου. Τοῦ φαίνονταν πὼς ἐτοιμάζονταν νὰ πάῃ στὸ πανηγύρι τοῦ Ἁγ. Λιᾶ, στὰ πλάγια τοῦ Ζυγοῦ. Κι ἡ μάννα, ποὺ ἀλάλιασεν ἀπ' τὴν συφορά, ποὺ ἀγροικοῦσε καὶ δὲν ἔννοιωθε, ποὺ ἔννοιωθε χωρὶς νὰ συλλογίζεται, τοῦ φέρνει τὸν καθρέφτη.

Ἐπῆρε τὸν καθρέφτη, κι ἄρχισε νὰ κυττάζεται μέσα σ' αὐτὸν· ὅχι νὰ κυττάζεται, μὰ νὰ κυττάζῃ μέσα σ' αὐτὸν χίλιες ἐνθύμησες, χίλιες εἰκόνες ἀπὸ τὰ μικρά του χρόνια ὡς τὰ τωρινά· εἰκόνες κ' ἐνθύμησες, θαφτὲς μέσα στὸ νοῦ του, ποὺ ξεθάφτονταν γιὰ ὑστερνὴν φορὰ κι ἀνασταίνονταν καὶ σὰν πουλάκια γοργόφτερα τίς ἔβλεπε μὲ τὰ σθησμένα μάτια του νὰ σπαρταροῦνε μέσα στὸ γυαλί. Κ' ἔλεγε πὼς ἦτον ὁ καθρέφτης ὡσὰν ἐκεῖνον τὸ μαγικό, τὸν περίφημο, ποὺ μέσα του ξάνοιγες ὅλα τὰ μακρινὰ τὰ περασμένα καὶ ὅλα τὰ μακρινὰ τὰ μελλόμενα.

Κ' ὕστερα μὲ μιᾶς δὲν ἀντίκρυσε ἄλλο τίποτε μέσα στὸν καθρέφτη, παρὰ τὸ κατάχλωμο πρόσωπό του καὶ τὸ σωμένο του κορμί. Καὶ πάλι ἀκούστηκε νὰ λέῃ μ' ἐκεῖνον τὸν ἀλάλητο καημὸ τῆς λεβεντιάς·

« Ἄχ ! ὠραῖα νιάτα, ποὺ θὰ φάῃ ἡ γῆς ! »

Καθὼς εἶπεν « ὠραῖα νιάτα », ἔτσι τὸν πῆρε γιὰ στερνὴν φορὰ κ' ἡ φροντίδα τῆς νιότης, τοῦ στολισμοῦ καὶ τῆς ἐμορφιάς, ἡ φροντίδα, ποὺ δὲν τὰφήνει τὰ παλληκάρια καὶ μέσα στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Χάρου. Κι ἄρχισε νὰ τὰ χτενίζῃ νὰ τὰ χτενίζῃ τὰ σγουρὰ μαλλιά, τὰ φουντωμένα

κι δλόμακρα, ποὺ εἶχαν ρουφήξει, θαρροῦσες, ὅλη τὴ φρεσκάδα καὶ τὴ δύναμη τοῦ κορμιοῦ, γι αὐτὸ φούντωσαν ἔτσι καὶ μάκρυναν. Κ' ἔστριβε τὸ μουστάκι του σὰ νὰ ἦταν ἑτοιμος γιὰ δεύτερ' ἀρραβωνήσια. Κι ὅταν ἀπόκαμε πιά, σὰ νὰ τοῦ φώτισεν ἄξαφνο φῶς τὸ νοῦ του, ἔτσι καθὼς ἦταν ἀκουμπητός, εἶπε στὴ μάννα του :

« Τώρα, δυστυχισμένη μάννα, τόσον καιρὸ ἔκανα κουράγιο, ἔλεγα πῶς δὲ θὰ πεθάνω... Μιὰ χάρη τώρα σοῦ ζητάω. Κλάψε με νὰ σ' ἀκούσω ».

— Μπά! παιδί μου, τί λόγια εἶν' αὐτά; Νὰ σὲ κλάψω; ἴσα μ' αὐτοῦ ἦρθες; τραύλιζεν ἀλαλιασμένη ἡ μάννα.

— Ἀχ! καὶ πάλι ἄχ! Κλάψε, μάννα, κλάψε! Τὰ νιάτα χῶμα γίνονται κ' ἡ λεβεντιά χορτάρι καὶ τὸ σαῖνικο κορμὶ χῶμα καὶ τὸ πατοῦνε! Ὅπου πὰς καὶ σταθῆς, μάννα, νὰ τὸ λές ».

Σώπασε λιγάκι, κ' ἔξαφν' ἀνατινάχτηκε ἀπελπισμένα καὶ φώναξε :

« Δὲ θέλω νὰ πεθάνω μοναχικά· κόσμο θέλω. Ἄνοιξε, μάννα, τὴν πόρτα, νὰ μπῇ κόσμος μέσα. »

Θὰ κόντευε τὸ μεσημέρι. Γύριζαν οἱ Θαλασσοχωρίτες ἀπ' τὴν ἐκκλησιά. Ἄντρες, γυναῖκες, παιδιά, κρατοῦσαν ἄνθη στὸ χέρι, τᾶνθη τοῦ ἐπιταφίου. Ὅταν ἄξαφνα φτάνη σταδιὰ τῶν ἀνθρώπων, ὅλων ἐκείνων, ποὺ ἔβγαιναν ἀπ' τὸν Ἀη Νικόλα, κι ὅλων ἐκείνων, ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ καὶ—κ' ἦταν ἀδιάκοπο τὸ διάβα κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνη, — φτάνη ἓνας ἦχος ἀργός, βραχνός, λυπητερός· λυπητερός, ποὺ σήκωνε τὶς τρίχες καὶ σὲ σπάραζεν, ἦχος βγαλμένος σὰν ἀπὸ ζωντόβολο, σὰν ἀπὸ ἄνθρωπον· ἦχος, ποὺ κατέβαινε καὶ ὑφώνονταν κ' ἐπνίγονταν καὶ χύνονταν καὶ δέρνονταν· ἦχος, ποὺ ἦταν

καὶ μίλημα καὶ οὐρλιασμα καὶ θρῆνος καὶ παράπονο καὶ κλάψιμο καὶ γέλιο καὶ βρисиὰ καὶ τραγούδι· τραγούδι τρομασμένης, ξετρελλαμένης, ἀπελπισμένης ψυχῆς. Κ' οἱ διαβάτες ἄκουγαν, στέκονταν, ἀνατρίχιαζαν, αὐτιάζονταν, ἔνοιωθαν, κουνούσαν τὰ κεφάλια κ' ἔλεγεν ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου :

« Μυρολόι ! ποιὸς νὰ πέθανε ; »

Κάποιος ἔδειξε τότε τὸ σπίτι τῆς Δήμαινας κ' ἔκραξε :

« Δὲν τὸ ξέρετε ; ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς Δήμαινας βγαίνει τὸ μυρολόι. Πέθανε ὁ Ἀφεντομήτρος ! »

Πέθανε ὁ Μῆτρος ! ὁ Μῆτρος ὁ λεβέντης, ποὺ βασανίζονταν ἓνα χρόνο στὸ στρῶμα. Ὁ Μῆτρος ὁ χτυπημένος, ὁ ζηλοφτονεμένος, ὁ μαγεμένος, ὁ ἀδικοσκοτωμένος ! Σὰ χαλάζι ἔπεσε τὸ μαντάτο στὸ Θαλασσοχώρι. Κι ὅσοι τᾶκουγαν, ἀναστέναζαν, ἔσμιγαν μὲ βία τὶς ἀπαλάμες, κ' οἱ γυναῖκες τραβοῦσαν τὰ μάγουλα σὰ νὰ μὴ τὸ περίμεναν ἀπὸ τόσους μῆνες. Δὲν μποροῦσαν νὰ τὸ χωνέψουν. Ὅταν πεθαίνει παλληκάρι, σὰν τὸ Μῆτρο, πεθαίνει ὁλόκληρη ζωὴ, σβιέται ὁ ἥλιος ! Καὶ τότε στάθηκεν ἓνα πρᾶμα, ποὺ δὲ θυμοῦνται οἱ γεροντότεροι νὰ ξαναστάθηκε κι ἄλλη φορὰ στὸ Θαλασσοχώρι. Καθένας, ποὺ ἄκουγε τὸ νέο, τὸ ἔλεγε τοῦ ἄλλου καὶ ἀμέσως, ὅπως ἦταν κι ὅπου βρίσκονταν, τραβοῦσε γοργὰ κατὰ τὸ σπίτι τοῦ Μῆτροῦ. Ποῦ μαζεύτηκεν ὅλος ἐκεῖνος ὁ κόσμος ; γυναῖκες ὁμορφοσυγυρισμένες μὲ τὰ μαῦρα φακιόλια· γυναῖκες ἀνάλλαγες, ὅπως βρισκόντανε στὰ σπίτια τους· κάθε λογῆς ἄντρες, νοικοκυραῖοι, δουλευτάδες τῆς θάλασσας καὶ τῆς στεριᾶς· παιδάκια, ποὺ τὰ κρατοῦσαν ἀπ' τὸ χέρι καὶ παιδάκια στὸ βυζὶ τῆς μάννας· ὅλοι ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ τραβοῦσαν ἴσια ἐκεῖ. Ἐλεγεσ πὼς μέσα στὸ σπίτι ἐκεῖνο γίνονταν τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ, κ' ἔχει στηθῇ ἓνας ἄλλος ἐπιτάφιος. Καὶ πολλοὶ

κρατοῦσαν ἀκόμα στὰ χέρια τους ἄνθη, ἄνθη ἀπὸ τὸν ἐπιτάφιο, κ' ἔλεγεσ πὼς πήγαιναν νὰ τὰ ρίξουν ἀπάνω στὸ στρῶμα τοῦ πεθαμένου, μ' αὐτὰ νὰ τοῦ εὐωδιάσουν τὸν τελευταῖο ὕπνο, νὰ τὸν ἀγιάσουν τὸν νεκρό.

Τὸ σπίτι ἐπρόβαλλε μ' ἀνοιχτὰ παραθύρια, μὲ πόρτα δλάνοιχτη. Τὸ λουζεν ὁ ἥλιος τοῦ μεσημεριοῦ. Νὰ μὴν ἤξερε κανεὶς τίποτε, νὰ μὴ γροικοῦσε τὸν ἥχο, θὰ στοχάζονταν, ὅχι πὼς διάβαινεν ὁ Χάρος ἀπὸ κεῖ, μὰ πὼς εἶχε στηθῇ μεγάλο πανηγύρι. Κανεὶς δὲν τὸν κρατοῦσε τὸν κόσμον ἐκεῖνο. Ὅσοι ἔτρεξαν πρῶτοι, δρασκελίσαν τὸ κατώφλι, ἀνέβηκαν, τράβηξαν ἴσα μέσα, σκορπίσανε σ' ὅλα τοῦ σπιτιοῦ τὰ χωρίσματα. Οἱ ἄλλοι καρτεροῦσαν ἀπ' ὄξω. Κι ὄλο ἔρχονταν. Κι ὄλο κατέβαιναν, κι ὄλο ἄραζαν ἄνθρωποι μπροστὰ στὸ σπίτι. Κ' ἔξαφνα πάλι ὅσοι πρόφτασαν καὶ πρωτανεβήκανε στὸ σπίτι, προβάλανε στὰ παράθυρα, κατέβηκαν πάλι, λαχανιασμένοι, ἀποσωμένοι, κίτρινοι, καὶ ἔφεραν νέο μαντάτο : « Δὲν πέθανεν ἀκόμα, δὲν πέθανε. Ψυχομαχάει· κ' ἔβαλε νὰ τὸν μυρολογήσουν ζωντανό ! Μωρέ, ἀκούς ; δὲν ξαναστάθηκε τέτοιο πρᾶμα ! »

Κι ἀλήθεια ἦταν· ὅσοι μπαίνανε μέσα στὸ σπίτι μαρμάρωναν. Ἐκεῖ, ποὺ περίμεναν νὰ τὸν ἰδοῦν πεθαμένο καὶ νὰ τὸν νεκροφιλήσουν, τὸν ἀντίκρυζαν ἀνακαθισμένο στὸ στρῶμ' ἀπάνου, μ' ὠργισμένη ὄψη, μὲ γουρλωμένα μάτια, μὲ τεντωμένα αὐτιά, σὰν ἄτι ἀνυπόμονο νὰ τρέξῃ στὸν κάμπο, σὰν παλληκάρι, ποὺ καρτεροῦσε νὰ τοῦ φορέσουν τάρματα γιὰ νὰ χυθῇ. Καὶ σὲ μιὰ γωνιὰ μαζωχτὴ ἢ γρηὰ Δήμαινα καὶ ἀσάλευτη, μὲ λείφανο κορμιοῦ μονάχα, μὲ δίχως ψυχὴ, μὲ δίχως δάκρυα· ὅλη της ἡ ζωὴ εἶχε γίνει φωνή, μὰ ὅχι φωνὴ γυναίκας, ἢ φωνὴ τῆς ἰδίας τῆς ἀπελπισιάς. Καὶ

τραγουδοῦσε σ' ἓνα σκοπὸ δικό της, ποὺ δὲν ξανακούστηκε,
κ' ἔλεγε :

Ὅμορφονιὸς ψυχομαχάει, ὁμορφονιὸς πεθαίνει,
ἀνάψτε πράσινα κεριὰ καὶ κίτρινες λαμπάδες,
νὰ φέξουνε τὸμορφονιοῦ νὰ κατεβῇ στὸν ἄδη.
Σκαλὶ σκαλὶ κατέβαινε, σκαλὶ σκαλὶ ἀνεβαίνει.

Ἡ Βασίλω, ἡ συμπεθέρα της, ποὺ δὲ μποροῦσε νὰ βαστάξῃ,
κάτι θέλησε νὰ τῆς εἰπῇ :

«Καημένη, Δήμαйна, δὲν ξαναστάθηκε τέτοιο στὴν οἰκου-
μένη, τὸ παιδί σου νὰ ζῇ καὶ νὰ τὸ μυρολογᾷς ! »

Ἄλλ' ἀντὶ νὰποκριθῇ ἡ μάννα, τὸ παιδί ἀποκρίθηκε :

«Πήγαινε στὴ δουλειά σου· τώρα θέλω νὰ μὲ κλάψῃ ! »

Καὶ γυρίζοντας πρὸς τὴ μικροπαντρεμένη τὴ Δόλω, στὴν
ξαδερφοῦλα του, ποὺ ἔστεκε γονατιστὴ κ' ἔκρυβε τὰ σιγαλά
της δάκρυα μέσα στὸ μαντήλι της, τὴν ἀγριοκύτταξε καὶ
τῆς λέει :

«Μωρὴ Δόλω, γιατί δὲν κλαῖς καὶ σύ ; »

Κι ἀκολουθοῦσε τὸ μυρολόγι :

Κ' ἡῤρέν τον ἕνας σκώληκας, μὰ καὶ τὸν ἐρωτάει :

Ποῦ πὰς, ἀσήμι, νὰ χαθῇς, μάλαμα, νὰ θολέψῃς ;

Ποῦ πὰς, ἀργυροκούδουνο, νὰ χάσῃς τὴ λαλιά σου ;

Κι ἀπὸ τὰ χεῖλη τῆς μάννας τὸ μυρολόγι ξεφύτρωσε στὰ
χεῖλη τῶν γυναικῶν τῶν ἄλλων, καθὼς τὰ δάκρυα φέρνουν
δάκρυα καὶ τὰ γέλια γέλια, καθὼς τὸ κερὶ ἀνάπτει ἀπὸ ἄλλο
κερί, καθὼς ἀπλώνονταν κάποτε κ' ἡ πλημμύρα τοῦ γιαλοῦ
καὶ σιέπαζε τὸ Θαλασσοχώρι. Καὶ μέσα στὶς γυναῖκες, ποὺ

μυρολογοῦσαν, ἄλλες γυναῖκες πρόβαλαν μ' ἀνθοστέφανα καὶ μὲ χλωρὰ μπουκέτα, κι ἄλλες παραπέρα στᾶλλα χωρίσματα, κασσέλλες ἀνοιγαν κ' ἐτοιμάζανε ροῦχα γιὰ τὸ νεκρό, ποὺ ἀκόμα' ἀνάσαινε, κι ὁλοένα κόσμος, κόσμος ἀτέλειωτος ἀνέβαινε καὶ κατέβαινε. Καὶ μέσα στὸν κόσμο ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάναμας, ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας, κ' ἡ Ταρία Ταρέλλα, ἀποσωμένοι ἀπὸ τὶς ἀγρύπνιες, κι ἀπὸ τὸν πόνο συντριμμένοι, εἶχαν στυλώσει τὰ μάτια σὰν τυφλοὶ καὶ τίποτε λὲς δὲν ἔβλεπαν, τίποτε δὲν ἔλεγαν. Ἀντίκρυ ἀπὸ τὸ σπῖτι ὁ μαραγκὸς κάρφωνε μὲ δακρυσμένα μάτια τὰ ξύλα τῆς κάσσας, κι ἀπάνω ἡ Βασίλω μὲ τὴ Γυφτογιάνναινα ξεδίπλωναν τὸ σάβανο· σ' ἓνα τραπέζι ἔστεκεν ἡ κεντιστὴ κι ὁλόχρυση σκούφια, στερνὸ χάρισμα τῆς ἀρραβωνιαστικιάς στὸν ἀκκληρο, ποὺ τῆς ἔφυγε γιὰ πάντα· μ' ἐκείνη θὰ τότε στολίζανε τὸ νεροκρέβατο.

Ἀπὸ τὸ μεσημέρι κ' ἐκείθε ἄρχισεν ὁ χαροπόλεμος. Τὸ ψυχομαχητὸ κράτησεν ὅλο τὸ δειλινό. Καὶ τὸ παλληκάρι βογγοῦσε βαθειὰ κι ἀναταράζονταν, σὰ χώρα ποὺ κάθε λίγο καὶ λιγάκι τὴν ἀνατίναζεν ἀπὸ τῆς γῆς τὰ ἔγκατα σεισμὸς δαιμονισμένος. Καὶ μέσα στὸ ψηχομαχητό, στερνὰ ξεσπιθίσματα τοῦ καντηλιοῦ τῆς ζωῆς, τέτοια λόγια ξεπετιόνταν ἀνάρια ἀνάρια :

« Ἀχ ! μωρὲ τί ἔπαθα ! . . . Φουστανέλλα φορεῖς . . . Σιγὰ σιγὰ . . . μὴν πατήσης τὰ πόδια μου . . . Μπά ! μπά ! τί κόσμος εἶναι τοῦτος ; . . . Ὅριστε ! ὀρίστε ! . . . Μάννα . . . Μὴν πατήσης παραπάνω ! . . . Τόπο ! τόπο ! Ἀέρα θέλω ! . . . Γλυκειὰ ζωή . . . Μὴ μοῦ κρύβης τὸν ἥλιο . . . Παραδόθηκα ! »

Καὶ μὲ τὸ « παραδόθηκα » παράδοσε στὸ Χάρο τὴ ζωή. Ἐεφύχησε μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ κόσμου, μέσα στοῦ Θαλασ-

σοχωριοῦ τὴν ἀγκαλιά, σὰ λεύκα, ποὺ τὴ ρίχνει ὁ ξυλοκόπος, ὕστερ' ἀπὸ βαρὺν ἀγῶνα, στάνοιχτά, μπροστὰ στὴν ὄψη δολόκληρου τοῦ λόγγου τοῦ ἀνήμπορου. Τὴν ἴδιαν ὥρα ὁ ἀνθρώπινος ἐκεῖνος λόγγος, ποὺ ἀπλώνονταν ἀπὸ τὸ στῶμα τοῦ νεκροῦ ἴσια στὸ δρόμον ἔξω, ἀκόρπισε μιὰ βοή, ποὺ τὴν εἶχε γεννήσει βαρὺς καημὸς κι ἀλαφρὸ ξανάσαμα: «Κρίμα στὸ παλληκάρι, ποὺ πάει ἄδικα! Δόξα σοι, Κύριε, ποὺ τὸν ἀνάπαφες!»

Τὴν ἴδια ἐκείνην ὥρα, πέρα στῆς θάλασσας τὴν ἄκρη, ξανοίγονταν ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ νεκροῦ κι ὁ ἥλιος, ποὺ βασιλευεν ὀλοπύρινος. Τὸ ἥμερο ἀκρογιάλι δὲν τὸ σούφρωνε πνοή. Τί γλύκα, ποὺ εἶχεν ἡ φύση! Στεριά καὶ πέλαγο ἡσυχάζαν νὰ μὴ ταραξοῦν τὸν ὕπνο τὸν πρόσκαιρο τοῦ παντοτεινοῦ θεοῦ, τὸν ὕπνο τὸν αἰώνιο τοῦ πρόσκαιρου τάνθρώπου.

Ὅμως τὴν ἴδια ἐκείνην ὥρα, ὅσοι παράστεκαν μέσα στὸν πλατὺν ὄντα τὸ νεκρὸ μ' ἀνοιγμένα μάτια ἀκόμα, εἶδαν κάτι τι παράξενο. Εἶδαν τὴ γρηὰ τὴ Δήμαινα ἀπ' τὸ στῶμα τοῦ παιδιοῦ της, ποὺ εἶχε καρφωθῇ ἐκεῖ ξεψυχισμένη, χωρὶς αἴσθησι καὶ χωρὶς δάκρυα, καὶ πλέον καὶ χωρὶς φωνή, τὴν εἶδαν γὰ ὀρμήσῃ ἀγριωπὴ μέσα στὸν κόσμο, σὰν ἀγριόγαττα μ' ὀλόρριχτα μαλλιά, μὲ χέρια τεντωμένα, μὲ δάχτυλα ὀλό-
 νυχτα, σὰν κάποιον νᾶθελε νὰ πνίξῃ. Μέσα στὴ μέση τοῦ σπιτιοῦ ἀθώρητη σὰ φίδ' εἶχε γλιστρήσει κ' ἔστεκεν ἀκίνητη, κι ἀμίλητη, κ' ἔστεκεν ὀλογάληνη, σὰ μαρμαρωμένη, κ' ἐκύταζε πρὸς τὸ κρεβάτι τοῦ νεκροῦ, μιὰ κόρη. Μιὰ μυστικὴ χαρὰ λαμπύριζε στὰ μάτια της, καὶ τὸ κλεισμένο στόμα της δὲν τᾶνοιγεν, ὅμως τὸ χάραζ' ἐλαφρότατα μιὰ ἀδιόρατη γραμμὴ, ποὺ ἔμοιαζε χαμόγελο. Τᾶνάστημά της δὲν ἦταν ψηλό, ἀλλὰ ὑψώνονταν ἀλύγιστο, τὸ πρόσωπό της φάνταζε

ώραιότερο, καθὼς πρόβαλε μονάχα ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ μαῦρο σάλι, ποὺ σκέπαζε ὅλο τὸ κεφάλι της. Σ' αὐτὴν ἀπάνου ὤρμησεν ἡ γρηά. Ψιθυρισμοὶ ἀκούστηκαν τριγύρω :

«Μπᾶ ! τὴν παλιοθρόμα ! τὴν ἀδιάντροπη !

—Μωρὲ τὴν εἶδατε τὴν Τρελλομόρφω ;

Ἄλλὰ προτοῦ προφτάσ' ἡ Δήμαινα νὰ τὴν ἀρπάξῃ, ἐκείνη ἀφανίστηκε γοργά, σὰ ὄνειρο κακὸ, σὰν πειρασμὸς δλόγλυκος. Κι ἀπόμειν' ἡ γρηά σπαράζοντας καὶ φοβερίζοντας μὲ τὸ χέρι στὸν ἀέρα, καὶ πρὶν μακριὰ πλατεῖα ξαπλωθῇ στὸ πάτωμα, πρόφτασε καὶ ξεφώνησε :

«Ἄχ ! μωρὴ στρίγγλα ! Ὡς κ' ἐδῶ βγῆκες, μπόῖσσα !
Μοῦ τὸν ἔφαγες ! ἄχ ! ἂν εἶχα κουμπούρι σ' ἐσκότωνα ! Ἄς εἶναι ! δὲν τὸν πῆρες μιὰ φορά, κι ἄς τὸν πῆρε ὁ Χάρος !»

ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ ΚΑΙ ΣΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΤΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,, ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Βικέλα Δ. Λουκῆς Λάρας

Δροσίνη Γ. Διηγήματα τῶν ἀγρῶν καὶ πόλεων.

Ἑλληνικὸν (τὸ) Διήγημα ἀπάνθισμα ἐκλεκτῶν διηγημάτων τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας μετ' εἰκόνων τῶν συγγραφέων. Τόμ. 2 διηγήματα 68.

Καμπούρογλου Μαριάνθη Ἑλληνικὰ Παραμύθια.

Καμπούρογλου Δημ. Διηγήματα.
» Τοπωνυμικὰ παράδοξα.

Καρκαβίτσα Α. Ἡ Λυγερή.

- » Παλῆς ἀγάτες.
- » Ὁ Ζητιάνος.
- » Λόγια πλώρης θαλασσινὰ διηγήματα.
- » Ὁ Ἀρχαιολόγος.
- » Διηγήματα.

Κρυστάλλη Κ. Ἔργα Ποιήματα — Πεζά. Τόμ. 2.

Λυκούδη Ἐμ. Κίμων Ἀνδρεάδης.

- » Σελίδες.
- » Ὀδοιπορικ. Ἐντυπώσεις, Ρόδος, Δωδεκάνησα.
- » Γύρω στὸν τόπο μας διήγ.

Νιρβάνα Π. Τὸ πέραςμα τοῦ Θεοῦ.

- » Λόγοι καὶ Ἀντίλογοι.
- » Εὐθυμοὶ Περίπατοι.

Μικ Δώρας Ἡ δύναμις τῆς αὐθυποβολῆς, μέθοδος Κουέ.

Μελᾶ Σπ. Γυῖος τοῦ Ἰσκιου.

- » Τὸ κόκκινο πονκάμισο.

Ξενοπούλου Γρ. Θέατρον τόμ. 6'.

- » » » γ'.
- » Παιδικὸν Θέατρον τόμ. 2.
- » Μαργαρίτα Στέφα.

Ξενοπούλου Γρ. Ἀφροδίτη

- » Κόκκινος Βράχος.
- » Κακὸς Δρόμος.
- » Τερέζα Βάρμα Δακόστα.
- » Ἀναδυομένη.
- » Κόσμος καὶ ὁ Κοσμᾶς.
- » Ἡ Τρίμορφη Γυναίκα.
- » Τιμὴ τοῦ Ἀδελφοῦ.
- » Πόλεμος.
- » Μητρυνία.
- » Τίμιοι καὶ Ἀτιμοὶ.
- » Πλούσιοι καὶ Φτωχοί.
- » Τυχροὶ καὶ Ἀτυχοί.
- » Στάχνα καὶ Μαπαροῦνες.

Παλαμᾶ Κ. Ἡ Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ.

- » Ὁ Τάφος.
- » Οἱ Καημοὶ τῆς Λιμνοθάλασσας.
- » Ταμβοὶ καὶ Ἀνάπαιστοι.
- » Ὁ Δωδεκάλ. τοῦ Γύφτου.
- » Ἡ ἀσάλευτη Ζωή.
- » Οἱ Πεντασύλλαβοι καὶ τὰ παθητικὰ κρυφομυλήματα.

«**Παρνασσῶ**» Διαλέξεις περὶ Ἑλλήνων ποιητῶν τοῦ ἸΘ' αἰῶνος τόμ. 2.

Πολέμη Γ. Ὁ βασιλεὺς ἀνήλιαγος.

Πολίτου Ν. Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλλήν. λαοῦ.

- » Κολόμβια Πρ. Μεριμέ.
- » Ἐγχειρίδιον Ἀρχαιολογίας δημοσίου βίου τῶν Ἑλλήνων ἐκ τοῦ Γίλδερτ.

Προβεγγίου Α. Ἐπιστροφὴ Ἀσώτου.

- » Λαοκὼν τοῦ Λέσσιγγ.

Ροδοκηνάκη Πλ. Ἅγιος Δημήτριος. μυστήριον εἰς 3 πράξεις.